Нобатгулы Режебов

«ХАЙ-ХАЙ, ХАЗЫНА!..»
Кинокомедия

Алысдан «Мерседес» мычып гелйәр. Фильмиң ады языляр. «Мерседес» гелшине гыгырдып тормоза басяр. Фильмиң овадан язылан ады дыр-пытрак боляр. Машындан Хан чыкяр.

- Маңа Хан кантуш дийййәрлер! Хан пакыр дийййәнем, Хан усса дийййәнем бар… Барына-да байлык себәп болды!.. Улы байлык!..

Улы байлык гелшине кейваным Шейданың келлесини алды гитди… Келлесини алдыран Шейда ай ярымда мениң келләми апарды…

Говусы, мен болан ваканы гүррүң берәейин-ле…

Ол машина мүнүп сүрүп башлаяр, эмма ол инди көнеҗе «ГАЗ-69»-ың рулунда. «ГАЗ-69»-ың ызында тиркег бар. «ГАЗ-69»-да, ызындакы тиркег-де ёвшандан масс йүкленен. Овадан чөл ёлы… Голайда ягыш ягыпдыр. Чөлүстан дийсең овадан. Кейпи гала Хан ага мес болуп айдым айдяр:

Ер гөтерген Сары өкүз,
Билмен ниҗе яшындадыр…
Дөрт мүң дөрт йүз аягы бар,
Хеммеҗесем дөшүндедир…

Ёвшан йүкленен тиркегли машын бейик депеден инйәр. Гең вака гөрен Хан аганың илки гөзлери хөвленйәр, соңра агзы ачыляр.

Чөлүстаның сай еринде үч адам бәш яшар мес ак өкүзи ковалап йөр. Бириниң голы түпеңли. Эли монтировкалы эпей адам далҗыгыпдыр, өкүз коваламага яранок. Ёлда үсти сыгыр, өкүз йүкли улы машын дур, ызкы гермевини дөвүп мес өкүз бөкүп гачыпдыр. Ынха, базара барянлар шол өкүзи ковалап йөр.

Хан ага сыгыр йүкленен машының янына барып дуряр. Ол ала-гох болуп өкүз ковалап йөренлере тарап ылгаяр. Эмма өкүз ковалаянлаң пиңине хем дәл. Хан ага гарынлак, эпей пыяданың янына баряр.

- Иблисми сен?! Мелгунмы сен?! Өкүз җанавар түпеңленйән малмыдыр?! Өкүзиң пири зордур, шалкылдадып, лакма эдип ташлар! Зеңңи бабадан горк!

Эпей киши:

- Дөрт йүз киле эти шагаллара шам эдип гидейинми, хә?

- Эйдип-бейдип тутарыс оны…

- Гудуз ол! Гудузлан өкүз ол!

- Хав, доган, адам ысың, адам түйсүң бар болса, атдырма җанавары, атдырма!

Эпей киши саг пенҗесини уруп Ханы голайына гетирйәр. Етим чаганың келлеси ялы юмругыны онуң бурнунуң ашагына элтип:

- Сынла, адам түйси гөрүнйәрми? – диййәр.

- Җук! – дийип, Хан башыны ыраяр.

- Ысга, адам ысы гелйәрми?

- Җук! – дийип, о ене башыны ыраяр.

Камера өкүзи ковалап йөренлери гөркезйәр. Оларың бири пөвхе-де пөвхе өкүзи түпеңлейәр. Нирәңе баксаң өкүзиң сычран ганлары гөрүнйәр. Хан өкүз түпеңлейәне тарап ылгаяр, гыгыряр, гаргаяр, эмма онуң пиңине дәл. Ахыры ол эпей кишиниң янына баряр. Хан усса өкүзиң сөвдасыны эдйән борлы. Бирсалымдан эпей ёлдашларына гыгыряр. Хан усса машынындан гапҗыгыны гетирип, өкүзиң бахасыны берйәр.

Өкүз, сыгыр йүкли машын уграяр. Кабинада үч болуп отуран адамлар гүрлешйәр, гүлүшйәр:

- Яңкы тентек душайды, ёгсам бәшлик сечме билен агшама ченлем өкүзи алып билмездик…

Хан ага чөрежик берип, алдап өкүзи тутупдыр. Аптечкасындакы зелёнканы, йоды өкүзе чалыпдыр, бойнуны көйнеги билен сарапдыр. Танап билен өкүзи машының тиркегине тиркәп, галанҗа чөрежигинем өкүзе берип уграяр.

Өңде «ГАЗ-69», ызында ёвшан йүкли тиркег, ызында яры яшыл, яры ак, яры сары өкүз… кервен болуп гелйәр.

Датды паң я укудан туруптыр, я серхош. Ол эгнине гыйматбаха халатына гейип, бойнуна улы сүпүргиҗи ташлап өйден чыкяр. Гүнүң йитисине бир-де саг, бир-де сол гөзүни ачып, гернип

душуна йөнелйәр. Датды паң обаның башыны чарамаз, эмма дилинде хемме зады оңарян Адамы. Шол себәпли ховлусында не хаят бар, не таша. Душам оба душы, тагтадан ясалан чаламыдар душ, ёкарсында болса улы челек.

Хан ага кервен гуруп оба гирйәр, йөне… йөне онуң кеч багтына дөрт-бәш саны сыгыр душяр. Бакысы етен, месликден гөзи гызаран өкүз яраларыны унудып, сыгырларың ызындан эңйәр. хан ага бир Чиркин гыгырып етишйәр. Сыгырлар өкүзден гачып, машының дашындан айланяр. Өкүз тиркеги, «ГАЗ-69»-ы дуран еринде айлап башлаяр. Окуның дашында айланян Ер шары ялы!.. Өкүз тиркеги, «ГАЗ-69»-ы дазырдадып сүйрәп баряр.

Хан ага терсине бакып, рулы товлап агдарылмаҗак боляр. Ол терсине серетҗек, ёлы гөрҗек, эмма машина, тиркеге басылан пеззик ёвшанлар оңа хич зат гөркезенок. Хан ага багырдып сигнал берйәр, тормоза басяр. Эмма ышка дүшен мес өкүз Ханың сигналына, тормозына бакярмы?!

Сыгырлар ёлдан совлуп колхозың баглыгына гирйәр. Бир салымдан багларың шахалары машының көнеҗе тентини дарав-дарав йыртышдыряр, ёвшанлар Хан аганың үстүне басыляр. Хан ага шол Худайына ялбарып баряр, машыны агдарылмаса ырза. Бөкүп дүшейин дийсе-де, өкүз ылгап диен ялы баряр. Машының ёкарсына илишип, бат билен сыпян шахалар онуң йүзүни дарав-дарав эдйәр. ган җораланяр.

Сыгырлар шол бармана ёлуң якасындакы Датды паңың «ховлусына» гирди. Машының тиркеги Датды паңың сува дүшүп дуран душуны гышартды, «ГАЗ-69» болса дессине душы агдарды…

Душуң аңырянында Датды паңың оба гөз эдип салан товук ятагы барды. Ол хем душ ялы дөрт саны эгри-бугры агаҗың депесинде дөрт тарапы сим торлы, үсти шиферли товук ятакды. Ичинде отуз-кырк товук бар. Сыгырларың бири товук ятагының сүтүнлериниң ашагындан гечди, өкүз хем онуң ызына дүшди. Дөрт сүтүниң арасындан тиркег хем саг-аман гечди.

Дөрт сүтүниң арасындан «ГАЗ-69» хем гечди, эмма нәмедир бир зат илип товук ятак «ГАЗ-69»-ың тентиниң үстүнде җайлашды. Сүтүнлер йыкылды. Хан ага гөзлерини мөлердип ёкарсына бакяр. Ёкарда товуклар вакгылдашяр.

Болса-да, пири зор сыгыр җанавар ахыры ёла дүшди. Өкүз хем тиркег билен машыны сүйрәп ёла дүшди. Хан ага хофпулдап, дерини сылды.

Бу махал ерде ятан душундан зордан чыкан, эндам-җаны ак көпүк Датды паң гыгырярды:

- Дат, ер йыкылды, асман ийнди!..

Хан аганың терсине барян кервениниң дашы чага-чугадан долупдыр. Обаның ишли-ишсиз адамы көчә чыкып, бу гең «кервене» томаша эдйәр. Хер ким нәмәниң-нәмедигине дүшүнип, хезил эдип гүлүшйәр. Чагалар Хан аганы гапдаллап гыгырышярлар:

- Хан ага, бас тормоза!

- Хан ага, икинҗә сал-да, бас газына…

- Болгусыз өкүзе дагы өзүңи сүйредип йөрме!..

Бу махал өйүниң гапдалындакы дүкандан чыкан Шейда дайза ики голуны билине уруп, бирсалым дуряр. Соңам этек алты, ең еди болуп машина тарап ылгаяр.

- Дур дийдим, дур! Масгарабаз! Вежера болдуң, вежера болмуш!

- Дуруп билйәнми мен, хелей!

- Дур дийдим, дур масгара!

- Перманыңы өкүзе бер!..

- Ол нирәниң артыбы… Вай, оба гүлки болдуң! Вай, масгарабаз болдуң-ла!..

Сыгыр баряр, өкүз сыгрың ызы билен машыны сүйрәп баряр, гапдалы билен бызбыдыклап Шейда дайза баряр, обаның ишсизлери, чага-чугалары хем машының төверегинде.

Өкүз хамана Хан аганың өйүни билйән ялы, сагдакы ачык дервезеден гөни гирип, гапының өңүнде дурды…

- Инди бир чык-да машыныңдан, масгарабаз…

- Нәдип чыкайын, эндам-җаным саңңылдап дур…

Шейда дайза чаршага япышып гыгырды:

- Хан агаңыз маймын ойнадяндыр! Барың, эне-атаңызам алып гелевериң! – дийип, чагаларың сөбүгине мүнйәр, чагалар җыррайлып гачяр.

Эндам-җанына гараяг чалнып, мүмкин болан ери саралан ак өкүз өңүндәки тирти ийип дур. Хан ага элини, йүзүни ювуп, өе гирйәр. Өйде аялы ёрган-дүшекли, ыхлап-чохлап ятыр.

Кадырдан аңырда Ханың сеси: - Ол ятан мениң аялым. Эне-атасы о бендә ягшы ниет билен Шейда дийип ат дакыпдыр. Шейдада, ягны мениң аялымда бир мүң бир кесел бар. Шол кеселлериң үчден бири министрлере дегйән кеселлер, үчден бири ахунлара, пирлере окадылмалы кеселлер, үчден бириси болса энтек медицинаның билмейән кеселлери!

Ёрган-дүшекли ятан Шейда ых-чохлаяр, хүңүрдейәр.

Шейда: - Вах, масгарабаз! Хачана ченли обаны гүлдүрип, еке хелейиңи агладып гезҗек сен! Вах, вах, кырка етирмән дишлерими дөкдүң!..

Хан: - (өрән парахат). Сенем мениң сачларымы дөкдүң ахыры…

Шейда: - Сен мениң сүңңүми-сүегими агартдың!..

Хан: - Сенем мениң маңлайымы гаралтдың!..

Шейда: - Хей дүнйә! Дердиңи сорамалы адам депәңде уруш турузҗак болуп дур! Бар, мениң үстүме чөвҗәп дурма-да, нахарыңы ий…

Хан: - Ассарак!.. Гайып җан сесиңи эшидерем, гөни учар Лондондан! – Шейда дайза гөзүни юмуп, ах-вахлап дердини чекмәге башлаяр.

Хан сачак башына гечип, «бисмилла» дийип, чемчәни шуррук чорбалы җама айлаяр.

Хан: - Хелей, мен ене нәче дагы яшарын?!

Шейда: - Вах, маңлай ёкдур менде! Азындан элли-алтмыш яшарсың!..

Хан җамың гырасындан тутяр, айлап саларлы гөрүнйәр, эмма өрән асуда.

Хан: - Шу нахарыңы ийипми?

Дүканда күмүшчи Хан усса ишләп отыр. Онуң хемшерилери Датды паң билен Падыман Шейданың ёклугындан пейдаланып, арак ичйәрлер.

Бу махал өйде Шейда гелин йигрими-отуз гап хер хили дерманы столуң үстүнде гоюп херсинден, бир-ики дерман чыкарып, бир гысым эдип овурдына атяр. Ызындан хем бир кәсе чайы гойберйәр.

Хан усса Датды паңа:

- Датдым, ынха, сениң миллион долларың болайса, нәме эдерсиң?

- Менде миллион доллар болмаяр!

- Ынха, мен бердим-дә…

- Сен хем бермерсиң, себәби сенде хем онча пул ёк.

- Бирден Худай берди-дә…

Шол махал дүканың агзындан гелен Шейда хәлки дерманларың авусыны олара пүркйәр.

- Худай алкашлардан башга адам тапан дәлдир пулуна!...

- Датды җан, бирден Худай берди-дә? Миллион доллары…

- Яңы Шейда еңңем айтд-а, Худай хем бермейәр дийип.

- Нәме дийип бермейәр?

- Бермейәр-дә!

- Себәби?

- Себәби мен дилемейәрин, Худай хем өзүнден билмейәр.

- Ахав, Датды җан, арзув бир эдели-дә…

- Нәмай, мен арзув эдип тентекми мен, телбеми мен?.. Гуй-да хов!..

Булар яңы гуйнуп ичҗек вагты ене Шейда гелйәр.

Хан:

- Кейваны, закуска болар ялы ичен бадыма авулыҗа геп айтсана! – Ол ичйәр, бирден гөзи дүканың ёкарсына гысдырылан картон габы гөрйәр. Хан тамшанмаздан картон гапырҗагы аляр. Онда уссаның гаргы түйдүги бар. Ол түйдүгини чыкаряр.

Датды паң пышырдаяр:

- Хан кака, Шейда еңңеми нireден тапып алдыңай?

- Мүң гызың ичинден сайлап-сечип аландырын мен Шейданы!

Шейда эшидйәр:

- Мүңүң ичинде багты ятаны мен экеним-дә…

Хан гаргы түйдүгини агзына чемлейәр:

Ханы Шейдам «Айҗемала» гыгыр, янама!

Хан усса, түйдүк чалҗак боляр, түйдүгиң сеси бозук чыкяр. Бирденем Хан агзыны тутуп, атылып туряр. Багыряр, бөгүрйәр, уруняр, увлаяр. Падыман дагының йүреги ярыляр! Ере гачан гаргы түйдүкден ичян чыкып баряр. Оны гөрен Датды Хандан бетер гыгыряр.

Шейда ичяны басып өлдүрйәр.

- Гөрдүңми, маңа дегсең өвлүйә кесек атан ялыдыр!

Датды паң дүкандакы яхдандан спиртли чүйшәни алып, булгура гуюп, Хана узадяр. Шейда Датды паңа гөркезме берйәр. Датды доктора ылгаяр.

Овурдыны спиртден долдуран Хан усса елгамак болуп пырланяр. Сеси баззык, буззук!

Падыман Хана өйкүнип, баззык-буззук айдым айдяр.

Хан усса уссаханасында ишләп отыр. Дотдук кер гелйәр. Ол овадан әйнек хем кердериң гулагына дакылян аппарадыны алыпдыр. Ол бегенчли.

- Усса! Ханы бәриңе бир бак!

- О-хо, Дотдук! Танар ялы болмансың-ла!

Дотдук кер өр-гөкден гелйәр:

- Юваш гепле хов, кер бармы бу тайда!.. Сынла, япон энҗамы! Гулагым җам ялы эшидйәр.

Хан усса хенек эдйәр. Ол геплемән йөне агзыны ачып-юмуп, геплән ялы эдйәр. Дотдук кер гулак аппарадыны дырмалап башлаяр:

- Ичигаргалмыш. Дөвүлди!.. Ах-ха, ене ишлейәр.

Хан усса гаты гыгыряр:

- Ишлейәрми?

Дотдук бөкүп хонда дүшйәр. Ол:

- Асса гепле, йүрегими яряң-ов!

Усса ене агзыны ачып-юмуп геплән ялы эдйәр. Дотдук мөлерип бакяр. Ол:

- Некгенде дийсе, брак аппарады сатыпдыр… О-хо ишлейәр…

Хан усса ене агзыны ачып-юмяр. Кейпи гачан Дотдук гелен ызына гидйәр.

Ол хүңүрдәп баряр. Хан усса ызындан йылгырып бакяр.

Ичи ярым-ялта долы автобус ёла дүшйәр. Шофёр микрофондан гүрлейәр:

- Хорматлы ёлагчылар, ёлуңыз ак болсун! Биз сизе хәзир гүлкүли, гызыклы өрән чепер кино гөркезҗекдирис.

- Эзиз ёлагчылар, дынч алың я томаша эдиң…

Кино башлаяр. Хөвесҗең операторың сурата дүшүрендиги месе-мәлим. Экранда өкүз гөрүнйәр, ызында ёвшан йүкли тиркег, ызында Хан аганың «ГАЗ-69»-ы.

Отуранлар вака белет, пакырдашып гүлүшйәр. Оларың аглабасы бир обаның адамлары. Диңе өрән сыпайы гөрүнйән Халап башга ерли. Халап кино томаша эдип, гүлүп башлаяр. Махал-махал шофёр кинодакы вака дүшүндириш берйәр. Ёлагчылар гызыл-гыран гүлшүп барярлар. Сыпайы гейнен Халап өңе гечип:

- Дост, машыны сакла! – диййәр.

Ол пулуны берип, машындан дүшүп галяр…

Автобусың гарасы йитенден соң, ол ёлуң бейлесине гечип машын саклаяр…

Шейда ашагына дүшек барыны атып, хык-чохлап ятыр. Уссаханадан ядап чыкан Хан ага хелейине авулы назар саляр. Ол ач, эмма сачак язылса-да, үстүнде термосдан башга зат ёк. Хан ага сачагың башына чөкйәр, чай гуюняр.

- Хан, ырза бол!..

- Илен-чаланларыңы йыгнаберейинми?

- Илки Гайып җана җаң эт. Балам гелип етишмесе… Эҗесинден ырза болсун!

- Гойсан-айт хелей… Әриңе нахар-шам бермели вагты мыдама сен өлҗек-өлҗек!

- Бу гезек чыным, Хан!..

- Гой, гой, хелей! Сен мени өлдүрмән өлмерсиң!..

Шейда эҗе атылып туряр:

- Сен инди мениң кеселиме-де ынанмаярмың? Шунча кеселим болуп өлменми мен?

- Өлмерсиң!

- Мен нәме саңа өлүп гөркезейинми? Хә?..

- Өлүп гөркезсеңем ынанман! Сен маңа саташалың бәри шол өлҗек-өлҗек!

- Вах, мен нәдип өлмәйин? Бир янымдан гарыплык… бир янымдан екелик… Үстесине әриңем сен болса, бай өлерсиң-ә!

- Хелей, сенде җөгүлик кеселинден башга дерт ёк…

Шейда эҗе гарнитурдан бир гуҗак кагызы папкасы билен Хан аганың өңүне ташлаяр:

- Прописирлер ялан сөзлейәр-дә?.. Академиклер ялан сөзлейәр-дә?..

- Шейда бай, гайтмышым! Гайтмышым… Мен гуры чөрек иерин… Сен, баш үстүне, өлмәңи довам эдибер…

Титиҗе гейнен Халап оба көчеси билен гелйәр. Ол Хан уссаның өйүне совлуп саламлашяр. Халап меллекде отлап йөрен өкүзи сынлаяр. Ол җүбүсинден блокнот, ручка чыкаряр. Бир затлар сораяр.

Сыгрыны сагып отуран Шейда Халаба шүбхе билен середйәр.

Камера Хан билен Халаба голайлаяр:

- Яшулы, өкүзи кимден сатын алдыңыз? Ады, фамилиясы?

- Иним, айдып дурун чөлде саташды дийип. Ким мал сатын аланда адыны, атасының адыны сорап йөр…

- Машының номеринем беллемедиңизми?

- Ай, мен-ә шоңа-да эсеван этмәндирин…

- Яшулы, сен хенек эдйәңми? Биринҗиден, чөлде ким сыгыр саклаяр? Икинҗиден, ким бәш миллионлык өкүзи үч миллиона сатяр? Үчүнҗиден, хей чөлде яшаян малдар өз малына түпең атып билерми? Яшулы, икимиз милисийә гитмели борус…

Шейда гыгыряр:

- Сениң милисйәңден горкян ёк. Тапдың бу ерде өкүз огрусыны!

- Яшулы, мен сизе өкүз огрусы дийдимми?

Шейда:

- Сен өкүз огрусыны дашдан агтар! Биз пилиң гулагындан чөрек иййән адам!

- Боляр-да, яшулы. Мен малымы тапдым. Тапан бегенер, танан алар!.. Сиз шунча яшап шүбхели мал алмалы дәлдигини билмейән болсаңыз, хөкүметлешмели борус…

- Сен өз сымматыңа серет! Хей, өмрүнде малы-халлы болан Адама меңзешми сен! Мен бир ишими болайын, милисиәни өзүм гетирерин…

Халап хашлаяр:

- Нәлетсиңмиш совет хөкүмети йыкылыбама гитди! Арман хелейлери депәмизе чыкарып йыкылып гитди-дә… -- дийип, ол йөрәп башлаяр. Хан ага:

- Саклан, иним…

Хан усса пенҗирәниң өңүнде отурып, кинниван игеси билен тәзе гупба серенҗам берип отыр. Гоңшы гыз Гөвхер компьютериң башында электрон почта аркалы Лондондакы Гайыба хат язяр хем-де Шейда өвредйәр.

- Шейда гелнеҗе, ынха, шейдип языбермели…

- Вах, Шейда гелнеҗең гөзли көр ахыры… Артып сfroват алмандырыс-да…

Хан усса лах-лах гүлйәр:

- Ахав, кейваны он бир йыллап мекдебе гатнап сoват алманың нәме сениң?

Гөвхер:

- Сиз дөврүңиз онбир йыллыкмыды мекдеп?..

- Едийыллыкды… Йөне Шейда гелнеҗең едийыллыгы он бир йылда тамамлады…

Гөвхер компьютере бир затлар язяр:

- Гайып, ханы эҗеңе халашян гызыңың суратыны гөркез!

Гайып хем эҗеси билен дегишҗек болян борлы. Экранда додаклары чөврүлип дуран негр гызының сураты пейда боляр. Гайыбың сеси гелйәр:

«- Эҗе, ынха, мениң халашян гызым…»

Шейда «вай» дийип атылып дүшйәр, ол Хан усса:

- Гыйв, оңа бир сереет ахыры… -- дийип, ол әрине компьютериң экраныны гөркезйәр. Компьютердәки негр гызың сураты йитйәр. Ток өчйәр. Гөвхер:

- Шейда еңңе, ток өчди…

- Хазан дийсе… Огулҗыгым билен мазалы гүрлешип хем билмедим…

Гөвхер:

-Чыра яндыгы компьютери гуруп берерин, Шейда гелнеҗе!

Гөвхер гидйәр.

- Тоба! Тоба! Гайып җан хенек эдйәрмикә я халашян гызы хебешимикә?

- Гидип, гөрүп геләй… Лондон дагы ынхаҗикге дәлими?..

- Йылдыза йөрен ялы болайдык халыс…

- Мен шонуң себәбини гүман эдйән: хол гүн өкүз машыным билен сүйрәп сырат көпрүсинден гечиренинде гөвнүме болмаса, мен өкүзи Худай ёлы айдайдым өйдйән?..

- Гөвнүңеми я хакыкатдан айтдыңмы?..

- Билемок Шейда… билемок…

- Ичиңден айтдыңмы я дашыңдан?

- Хич зат билемок Шейда. Йөне горкыма айданым ялы болуп дур!..

- Тоба-тоба, горкдум дийип даг ялы өкүзи Худай ёлы айдып бормы?

- Шейда! Ол мени, ине шейдип чархыпелек ялы пырлады.

- Вах, шол өкүзем, өкүз мениңки дийип дүнйәң пулуны уруп гиден гуррумсагам, сенем, үстесине менем ерлер ювутсын-да хернә!

- Сен хелей маңа гаргаярмың?

- Саңа-да, дүнйә-де гаргаян. Берен әри сен болҗак болса Худая-да гаргаян!

Дүнйә ялы гиң Ханың Ганы депесине урды. Ол төверегине гаранып урмага зат агтарып башлады, режәниң гең дәлдигини билен Шейда гачып башлады. Элине пилсапы алан Хан хелейиниң өкҗесине дүшди. Шейдада кесел галмады, хава, хава, ызыңдан аҗал етип гелйәркә кеселлер ёк болуп гидер экен. Бирнәче отагдан ыбарат, йөне гапы болуп дуран җайда Хан аялыны ковалаяр. Шейда җерен киби гачяр. Ахыры Шейда далҗыгып, әри билен тутлушмак үчин ызына дөнүп сакга дурды. Хан ага зергәр усса, интеллигент адам, гахарына бәс гелип, таяклы голуны ятырды. Хелейини урмага ченли песелмеди. Хашлап дем алып, ызына дөнҗек болды. Әрине белет Шейда:

- Вай, гүнүңе янайын! Шунча ковалап какыш-кукуш хем эдип билмедиң.

Ханың гахарына непяг гуюлды. Ол голуны гөтерди…

- Дайы саклан! – диен кесгин сес эшидилди.

Гапының агзында голы хырлылы Җалай еген дур. Йүзи ак-там.

- Дайы саклан! Дайзамы урдугың багтың ятар!

- Нәме дийип?

- Урдугың, хелей халкы таяк билен өвренишйәр. Онсоң этҗек алаҗың болмаз!

- Вай-вай егенҗан, хелейини уруп билйән дайың бардыр-ов…

Хан гүтүледип дивара келлесини уруп башлаяр, гыгырып, багырып келлесини уряр. Люстра, шкафлар ыраң атяр. Ол дәлирәп, келлесини уряр.

- Ынха… шейдип ичими совадян…

- Дайыҗан! Яңадан өйлен!

- Нәме?

- Яңадан өйлен!

Хан таягыны зыңып, гахар билен гидйәр. Җалай:

- Дайза, салавмалейким…

- Саламыңы дайыңың икинҗи хелейине бер!

- Як-хей дайза, икинҗи гезек өйленип дайым акмакмы?

Дайзасы есер йылгырып дуран егенини сынлаяр…

Оба гирилен ерде иномарка дур. Яш йигит Гайгысыз элтелефонында җаң эдйәр.

- Гөвхер! Салам!.. Гөвхерҗан!..

… Хан ага хырлыны сынлаяр.

- Дайы, чыныңы этсең шулар ялы хырлыны ясап билермиң?

- Еген, бу махал усса гураллары говы… Муның ясамасының кыны ёк…

- Берекелла!.. Дайзаҗан, сен отда янмаян сейф эдинибер! Эртирден дайым хырлы ясап башлаяр, онсоң өйүңизе пул ягар…

Хан ага лах-лах гүлйәр:

- Пул дийсең дайзаңың гөзлери ачылар…

- Дайы, айда шулар ялы хырлының үчүсини… дөрдүсини… ясап билермиң?.. Материалыны мен тапян… завудда хырына ченли мен кесдирйән.

- Нәме-хов, еген Кап дагындан ашып, дөвлериң үстүне йөриш гурҗакмы?

Җалай дүшүндирип башлаяр:

- Дайы, сен хырлы ясаярсың? Мен оны алты ай ызгарлы ере гөмйән. Алты ай хем дерсиң ичинде гөмйән… Бир йылдан соң сең ясан хырлыңы орта асырың хырлысы дийип дашары юртлы җаханкешделере гүзледерис… даңы-даңы доллар!

Хан ага Җалайы ичгин сынлаяр:

- Еген, сен довзаха еке гидип билмейәрмиң? Хөкман дайыңам алып гел дийдилерми?..

- Дайы, сен нәме дүнйә өтен агшам гелдиңми? Довзах… җеннет!.. Эйтмели-бейтмели баямалы!.. Сен хырлы яса! Боланы!

- Сен еген, уссаны дашдан гөзле!..

- Вай, дөвлет депен дийсе! Вай, рысгалыны чапан дийсе!.. Егенҗан! Егенҗан! Дайың хырлы ясар! Ханы, ясаман хем гөрсүн!

Орта яшлы «экстрасенс», «парапсихолог», «җадыгөй», «терсокан», «шаман порханы» болан адам Шейданың гошарындан тутуп, Шейданың кеселлерини айдяр, «ассистенти» язяр, кеселлериң санавы дөрт-бәш кагыз болупдыр.

- Ох-хо! Ашгазан асты мәз!.. Топаз ялы болайыпдыр…

- Ыссамбылың дугтарларам шей дийди – Шейда пышырдаяр.

- Ашгазаныңызың бир… ики… үч… дөрт… еди еринде ашлы яра бар… Еңңе, хей бейдип кесели өтүшдирмек бормы?! Вагтында билмедиңизми?

Хан өр-гөкден гелйәр:

- Ол нәхили билмезмиш! Ол догуп-дөрәп дугтардан бәрик гелмесе нәме?..

- Еңңе, дүйн-өңңүн өлүм халына бардыңызмы? – «Экстрасенс» сораяр.

- Өңңүн өлүмиң бәрсинден айланып гайтды, дүйн болса… аңырсындан… -- дийип, Хан җаныкяр.

- Бай-ба, бөврегиңизиң дашы дагы… -- «Экстрасенс» башына яйкаяр. – Мен сизиң өлмән йөршүңизе хайран!..

Шейда халымсыраяр:

- Мен-де хайран доган шоңа!..

- Иним, дайзаңызың бир-ә дили, бирем гара бокурдагы абат, галан ери заводской брак!!!

«Экстрасенс» Шейданың голуны гойберйәр, оя батяр, ики гарагына середйәр:

- Дайза, сизде җиннек ялы кесел ёк!

- Айтмадыммы, Шейда! Сенде кесел ёк! – Хан гыгыряр.

Шейда партламага тайынланяр, «экстрасенс» эли билен оны көшешдирйәр:

- Дайза, сизе дога эдипдирлер! Бахыллар, гөриплер… Бу кеселлериң әхлиси шол доганың иши. Сәхел салымда сизде екеҗе кесел хем гоймарыс! Эмма нырхымыз хем галадыр. Йүз доллар!

- Боляр, ханым!

- Херимизе!..

- Бор җаным…

- Хер гелен гүнүмизе!..

- А сиз нәче гүн гелерсиңиз!.. – дийип, Хан бызбыдыклаяр. «Экстрасенс» Хана үнс бермейәр.

Экстрасенс:

- Дайза, душманыңыз сизе дога эдип, доганы хем өйүңизиң бир еринде букупдыр. Шол ярамаз доганы тапып билмесеңиз, сизи асылха беҗерип болмаяр!

- Вай, оны нирееде букдуларкан?

- Өйүңизи, ерземиниңизи, малятагыңызы гөзләң! Шол дога тапылмаса бир ая галман гызыл дәли боляңыз!..

- Тоба! Тоба!..

Дашардан Датды паңың «Ханҗан-ов» диен сеси гелйәр. Ол дәлизе гирйәр, диңширгенйәр. Яхданы ачяр. Җүрдекден бир стакан арак гуйнуп ичйәр, яхданың ичине середйәр. Нәме дийсең бар, ол дүрли иер-ичерлери гөрүп, сеңригини йыгрып, юмругыны ысгаяр.

Датды паң улы җая гирйәр.

Җайда экстрасенс ики пенҗесини герип ортада отургычда отуран Шейданы гипнозлап, «кеселини беҗерйәр». Онуң

көмекчиси орта асыр масгарабазының гейиминде гошарындакы, инҗигиндәки җаңларыны җаңңырдадып порхан болуп Шейданың «кеселини бежерйәр». Датда паң төрде сетир дуран хелейлери, порханы, экстрасенси сынлап, томаша эдйәр.

Экстрасенс кесели бежерип болдум эдип, Шейданы, порханы алып дәлизе чыкяр. Датды паң сөм болуп, гөзүни юмуп дуран Ханы, гөзлерини юмуп дуран хелейлери сынлаяр. Оларың хеммесине гипноз йөрәпдир. Датды паң:

- Эй, хелей! – диййәр. Эмма Нурҗемалдан сес ёк.

Датды паң Шейданың отургыҗында отурып, экстрасенсе өйкүнип, буйрук берип башлаяр:

- Хан, аргентин тангосыны ойна! Сандыкгачының хелейлери, сиз болса африкан тансына башлаң!

Дүшкүнсиз җаз сазы башланяр. Хандыр хелейлер шейле бир ябаны танс ойнаярлар. Датды паң хамана маймын ойнадян ялы томаша эдип лах-лах гүлйәр.

Олар алдыгына танс эдйәрлер. Өе Дотдук кер гирйәр. Датды паң оны гөренок. Ызындан Шейда гелйәр. Дотдук кер Шейданың агызлары ачыляр. Дотдук кер тоба эдйәр, Шейда ичине түйкүрйәр. Ябаны танс довам эдйәр…

Шейда ерземинде дивара дегрип гойлан уллакан сейфи сүйшүрҗек боляр. Ол гоҗа Архимедиң бейик кануны билмесе-де, сейфиң ашагына таяк сокуп дызаяр. Ахыры сейф агдарыляр. Сейфиң аңырсында диварда гойлан демир гапы бар. Шейда бир халка ачарлардан ачар сайлап, ахыры демир гапыны ачяр. Демир гапы диварың бетонындан эдилипдир. Ичинде сумка бар.

Шейда сумканы бомба гөтерен ялы эда билен гөтерйәр. Өңүне алып оны ачмага башлаяр.

Шейда гөк сумканың сырмасыны сыряр. Илки Шейданың йүзи агаряр, гөзлери петрейәр. Шейданың гөзлери чал-чул болуп, хер гарачыгы бир тарапа гидйәр. Шейда җанаҗыгына моҗук сес эдип шалкылдап йыкыляр.

Шейда эссинден гидйәр…

Хан усса гең галяр: ерземиниң гапысы ачык! Ол төверегине гаранып, ерземиниң басганчакларындан дүшүп башлаяр. Икинҗи

отага гирилйән демир гапы хем ачык. Хан усса демир гапыны чекип, икинҗи отага гирйәр. Гөрсе, ханха агдарылан сейфиң гапдалында Шейда чалам-чаш болуп ятыр.

Хан усса йылгыряр. Сырмасы сырылан гөк сумкада болса гөзлериңи гамашдырып тылла монеталар аклыңы хайран эдйәр.

Хан усса башыны яйкаяр.

Шейда шеррайлык эдип, сачларыны яйыпдыр. Дессе-дессе сачларыны пенҗеләп гыгыряр:

- Сениң менден гөвнүңем бөлек! Сениң менден байлыгыңам бөлек! Ач гүнүмде ач диймедим, ачлыгы биле чекишдим. Ялаңач гүнүмде эгним ялаңач диймедим, галлачлыгы биле чекишдим!.. Утан! Уял! Ялңыз оглуңдан, аялыңдан букуп мунча байлыгы гөрүңе әкитҗекми?

Хан усса парахат:

- Шейда, би саңа байлык! Сен би байлыкдан саркып дуран гырмызы ганы гөреңок! Бу байлык зерарлы мениң тохум-тиҗим гырылды…

Хан усса хамана шол паҗыгалы заманы гөрүп дуран ялы алыслара гамгын назарыны дикип гүррүң берип башлаяр. Гүррүң паҗыгалы болмага чемели. Перишан саз.

Бирхаюкдан Хан усса гүррүңини тамамлап улудан дем алып, аялының йүзүне гараяр. Аялы Шейда гара гөзлериниң окарасыны яшдан долдурып, ал яңагындан гөзяшларыны саркдырып отыр.

- Шейда аглама!.. Кысматыдыр-да бенделең…

Дервезәниң даш тарапында Шейда билен Гөвхер гүрлешип дур. Гайгысызың инормаркасы ювашлык билен гечип баряр. Гайгысыз олара баш атяр. Шейда:

- Шу машын соңкы дөвүрде көп гөрүнйәр:

- Мең-ә гөрүп дуршум…

- Хай өзи… Сандыкгачының бир гызыны апарып гитмесе биридир… -- дийип, Шейда сырлы середйәр. Гөвхер уяляр…

Бу махал Хан усса ерземининиң коридорында. Ол эсасы ерземининиң гапысының өңүне язылан өл эсгә эндигине гөрә аягыны сүпүрҗек боляр. Бирденем саг аягыны гөтерип, лиңкилдәп, гаргынып, сөгүнип башлаяр… Өл эсгиниң астындакы уллакан гапан языпдыр. Аягы гапанлы Хан гыгыряр, багыряр.

Гапанлы аягыны гөтерип лиңкилдәп йөрен Хан усса йыкылмаҗак болуп ерземиниң демир гапысындан япышяр…

Шейда демир гапа ток гечирипдир. Хан усса гапының тутарындан тутуп силкинип, саңңылдап җан берҗек болян ялы уруняр. Онуң можук-можук сесини эшиден Шейда ылгап ерземине гирйәр, өзем етишибилдигинден гаргаяр:

- Ерземинде көрүң бармы?! Вах-вах-эй! Аягың майып болмаса-да биридир… -- дийип, Шейда әриниң голундан япышяр. Электрик тогы Шейданам сылап гоймады. Шейда әри билен биле силкинип, саңңылдап башлады.

Камера демир гапа йөнтем дакылан электрик симлерини гөркезйәр…

Бирсалымдан токлы демир гапы Ханы хелейи билен зыңып гойберди…

Ашакда Хан усса серлип ятыр, үстүнде гермесатан болуп Шейда… Икиси хем не өли, не дири… дем-дүйт ёк…

Хан усса «ГАЗ-69»ның тиркегине көрпе ёрунҗа басып гелйәр…

Шейда бирнәче ёрганы үстүне язып, ашагында гыгыряр:

- Мен бай! Мен Шейда бай!.. Мен дүнйәниң иң улы байы!

Ол гара сув болуп ёрганың ашагындан чыкяр.

… Хан усса гүлли ёрунҗадан өкүзине, багыларына от берйәр, сув берйәр. Ол «Шейда! Шейда!» дийип гыгырып өе гирйәр. Төрки җайда ёрган-дүшеклер чалам-чаш. Ол икинҗи җая гирйәр. Ол җайда хем хемме зат чалам-чаш. Сандыгың, гарнитурың бар гошы дашында. Ол сандыгы, соңра гарнитурлары ачып гөрйәр.

Бейлеки җайларам шейле, эмма Шейда ёк. Хан усса коридора чыкяр. Гөрсе уллакан холодильнигиң бар зады дашында. Ол яхданың гапысыны ачяр, гөзллерине ынананок. Әпет холодилнигиң ичинде дашы ак буза, гөк гырава өврүлип гиден Шейда дур.

Яхданың гапысы ачылан бадына ол төңңе гайдан ялы гайдяр. Хан зордан тутуп етишйәр.

- Шейда! Шейда, җаның бир бармы?

Шейданың буза өврүлен додаклары «Мен бай!» дийип мүңңүлдешйәр…

Хан усса башыны яйкап дур…

Дервезәниң өңүнде машын сакланяр. Дервезәниң дашындакы секиде дынч алып отуран Хан усса олары танаяр. Дервезеден чыкан Шейданы гөрүп экстрасенс билен Порхан гүлүм-ялым эдип салам берйәр. Шейда олары хамана илкинҗи гезек гөрйән ялы:

- Сизе нәме герек?

- Дайзаҗан, мен экстрасенс, би көмекчим… Сизиң кеселиңизи бейҗерйәнлер…

- Ким кесел?

Вей, сиз кесел!

- Сизе дога эдипдирлер… Доганы тапдыңызмы?

Шейда шеррайлыга башлаяр, әрини гөркезип:

- Холл газарып отурандан башга менде кесел болмаз!..

- Ёк, ёк, дайза, сизе можук дога эдипдирлер…

- Җәхеннем болуң-а! Тапдыңыз бу ерде хассаны! – дийип, Шейда ызына доланяр. Экстрасенслер Хан усса барып геп дүшүндирип башлаяр. Аңырдан етип гелен Дотдук ага-да олара гошуляр. Дотдук:

- Усса, булар хак айдяр. Шейда зыян тапыныпдыр! Шейда җынлырап башлапдыр. Шиндем бир пиле… Кырк гүн окасам Шейданы гүл ялы адам эдерин!

- Як-хей, Дотдук, Худайың адам эдип билмедигини окув билен адам эдип билмерсиң!

- Ага, биз гүрлешдик ахыры… Хер гүнүмизе ики йүз доллар…

Дотдук сыгыряр. Хан:

- Гачың я багрыңыздан чаршак гечиртҗек боляңызмы?

Шол махал тамдыр тов гетирмек үчин чаршагыны алып чыкан Шейданы гөрен экстрасенслер машина тарап юмлукяр, Дотдук ага болса гелен ерине…

Җалайың иномаркасы кесерип дур. Җалайың көрпе чагалары Ханың оюнчы овлаклары билен ковалашып йөр. Оларың херсиниң элинде азаҗык от: Олар овлаклара от берҗек. Җалай тапчаның үстүне гечип чай ичйәр, Огулнур адамсына сырлы гараяр. Бойны, эллери саралан Шейда гөк сумкасыны гөтерип гелйәр.

- Вай, Огулнурҗан, дүшеге геч ахыры.

- Дайзаҗан, саңа нәм болды? Эндам-җаның саралгыла?..

Шейда есер йылгыряр. Аңырдан йылгырып гелйән Хан гүрлейәр:

- Дайзаң Шейтан билен гидишйәр…

Чагалар овлаҗыклары ковалап йөр…

Шейда сачак башында пынхан сыры ачян ялы сүем бармагының саргысыны айыряр. Саргының ашагында уллакан гөвхерли йүзүк ловурдап дур. Шейда:

-Гөвхери еди ярым карат!

Хан:

- Дайзаңызың яры алтын, яры гөвхер, яры зүмеррет, яры лагыл, яры платини, маңа етен яры болса… чоча…

Бу махал Шейда эллериниң, гошарларының, бойнуның саргыларыны айыряр. Шейданың бойнунда гөзлериң ягыны ийип гелйән тылла букав бар, гашлары гөвхерден. Шейда дүшүндириш берйәр:

- Җеми отуз алты карат гөвхер!.. Кырк секиз карат зүмеррет билен!..

Огулнур билен Җалай ене бири-бирине мөлерип бакяр.

Шейда гошарының хасасыны айыряр. Билезик ловурдап дур.

- 79 карат гөвхер!..

Җалай билен Огулнур мөлеришип бирек-биреге гараяр.

- Бу байлыклары гөзлә гөркезсең, огра өврүлер, Огулнур җан…

Җалай:

- Дайыҗан, беҗит хырлы ясамага башла!.. Дайзамҗаны горамак үчин бир лешгер йыгын герек, бир лешгер!..

Сандыкгачы обасының голайында иномаркада Гайгысыз эл телефонда гүрлешйәр.

- Гөвхер җан, дүшүнәй, мениң ягдайыма дүшүнәй… Бир йыл бәри диңе телефонда гүрлешип йөрүс… Мен сениң дидарыңа зар. Мен сениң гаралув гөзлериңе зар! Хич болманда эртир байрамда шәхере чыкай!

Гөвхер өйлеринде еке өзи, нәз билен гүрлейәр:

Чыкҗакгә, ичиң янсын!..

- Ичим янып-янып партлаймам галды, Гөвхер җан! Мен сени гөрәймесем өлйән…

- Гаршылыгым ёк…

- Гөвхер җан, душаялы-да…

- Бе, шейлеми? Белкем, гол тутушып сейил бага-да гитмелидир…

- Гөвхер җан!.. Дүкан дийип чыкай, икиҗе минут гүрлешели…

- Екеҗе минт хем гүрлешмен!..

- Онда эҗем-какамы иберейин… гудачылыга!..

- Коварыс…

Гайгысыз хашлап дымяр, ахыры айгытлы нетиҗә гелйәр:

- Гөвхер, Худай кессин, өйүңизе барарын! Какаңың-эҗеңиң өңүнде чабаланып «Гөвхери бермесеңиз өлйән» дийип багырарын!

- Бай-бай, гелип гөр, какам дәлидир мениң…

Гайгысыз телефонда гүрлешип дуршуна машыны отлап сүрүп башлаяр. Ол көчә дүшүп Гөвхерлериң өйүниң деңидир-дә дийип сакланяр. Машындан дүшүп ёлда ойнап отуран огланҗыга сүйҗи берйәр:

-Җиҗим, Халмырат багшылаң өйи хайсы?

Огланҗык бойнуны чала гышардып, келлеси билен бир җайы үмлейәр. Гайгысыз өлсем-өлеме уруп гирйәр. Ичде-дашда хич ким ёк. Гапыны какяр. Хич кимден сес чыканок. Ол җая гирйәр, адам ёк, икинҗи җая гирйәр. Адам ёк.

Гайгысыз ызына дөнйәр. Гөзлери хөвленип гидйәр. Өңүнде голы ялаңач гылычлы адам дур! Ол Хан усса.

- Агам, салавмалейким. Сизиң ат-овазаңыза гелдим. Уссатлыгымы гөркезип, ак патаңызы, хайыр догасыны алайын дийип гелдим.

- Түвелеме! Түвелеме! Уссатлыгыңы гөркезип билсең, ак патаңы бизден ал, иним.

Хан ызына дөнйәр, Гайгысыз онуң ызына дүшйәр. Олар уссаның дүканына гелйәр. Гайгысыз усса дүканыны гөренден ялңышаныны билйәр, эмма сыр бермейәр. Хан ага йигит билен дүнйә гүррүңини эдип, өз ишине башлаяр. Ол:

- Исгенәни ал, иним…

Гайгысыз кын гүне галяр. Ол исгенәниң нәмедигини билмесе нәме? Середйәр. Диварда уссаның мүн дүрли гуралы хатар-хатар асылып гойлупдыр.

- Исгенәниң орсча ады нәме, агам? Мениң халыпам көпленч орсча геплейән уссады…

- Орсча адыны билмедим-ов… Ханха, хол атагзының янындакыны алай…

Дашарда өкүз молаяр. Шейданың сеси эшидилйәр. Шейда өкүзе, багыларына от берип йөр.

Гайгысыз билен Хан усса месавы гүрлешип отыр. Усса бир демири гыздырҗак боляр. Ол:

- Ханы иним, көрүги ишлет!

Гайгысыз ене агыр гүне галяр. Ол көрүгиң нәдип ишледилйәнини биленок.

- Усса ага, би нәдип ишледилйәр?

- Ахав, иним, сениң уссаңда көрүк хем ёкмуды?..

- Барды, йөне бизиң көрүк ток билен ишлейәрди…

Бирсалымдан Гайгысыз ызына бакып баш эгип, найынҗар халда йылгырып гидйәр. Хан билен Шейда дүшүнмән ызындан середип галярлар…

Җалайың иномаркасы шаёл билен баряр. Огулнур гапдалында, чагалары ызда.

Огулнур:

- Дайзама-ха бир бела болупдыр…

- Дайзаңы Гөвеч бабамың байлыгы дәлиредип йөр. Шол гөк сумканы элинден гойян дәлдир. Анха, гызыл шол!

- Гоявери, хей онча-да бир гызыл бормы?

- Бабам Гайып Гөвеч юрдуң белли байы экен! Йигриминҗи йылларда ол гума гөчүпдир. Гумда болшевиклер Гайып Гөвеҗиң үч оглуны атыпдырлар… Уммасыз көп гызылы болмаса бабам гумма гөчмезди, болшевигем онуң үч оглуны атмазды… Анха, дайым шол гызылы гетирен болмалы!..

- Гой, мүңкүр болуп гүнә газанма!..

- Ынсабыны ювуданлар! «Җалай, ынха, бабаңдан галан байлык» дийип ярыны беренде өлйәлерми?.. Дурубер бакалы!..

Бабамдан галан халал байлыгымыздан хакымы алып билмесем Җалай адымы гөтермен!!!

Огулнур «вай» дийип гыгыряр, чагаҗыклар хем гыгырышяр. Җалай какаймага аз галанда гөрйәр: бир дүе эдил машыныӊ алкымында! Җалай тормоза мүнүп, зордан машынyны совуп етишйәр…

Дүе патанаклап гачяр.

Җалай гарасув болуп дерләпдир…

Гиҗе. Билбил сайраяр. Ховлыныӊ демир гапысыны чалаҗа ачып Шейда хүшерилйәр. Билбил ене сайраяр. Гоңшы билен ховлыныӊ деңинде әпет агач дур. Шол агаҗа дуланып дуран гараны Шейда гөрйәр. Шейда галошыны чыкарып, пилсапылы голуны чемләп, гараныӊ голайына баряр. Агаҗа дуланып дуран Гайгысыз! Гайгысыз Гөвхер гыз билен душушыга гелипдир.

Гайгысыз билбил болуп сайраяр. Шол махал онуӊ депесинден пилсапы инйәр.

Гайгысыз гачяр. Шейда ковалаяр. Шейда пилсапыны айлап саляр. Пилсапы Гайгысызыӊ еңсесинде дөвүлйәр. Гайгысыз гачып аңырда гоян машынына зордан мүнйәр. Шейда элине пүркүлйән реңкли гутыны алып, Гайгысызыӊ машынына пүркйәр. Гайгысыз гачып гутуляр, эмма эртеси машынына пүркүлен реңки айырмак оңа иш боляр.

Гиҗе чырасы яныып дур. Шейда гызыллы гөк сумканы багрына басып, агзыны ачып харлап ятыр. Хан усса пишик басышыны эдип, эпет гөк сумканы гөтерип өе гирйәр. Эмай билен Шейданың гуҗаклап ятан сумкасыны алып, өз гетирен гөк сумкасы билен чалышяр. Хан усса эден ишинден хош болуп есер йылгыряр. Шейда укудан ятан еринде гөк сумкасыны хас багрына басяр…

Хан усса, Байя варак билен күшт ойнаяр, Датды паң билен Падыман томашачы.

Падыман:

- Хан кака, растыңдан гел, Шейда еңңемиң ойнумы я чындан җанлырап йөрми?

Датды паң:

- Сорагың дагы нәтеңет?! Таныш-билиш гөрүп сокаймасаң дәлихана-да алмаяр Шейданы!

Байя:

Болды-болды, аракы порханлардан болды! Шол мелгунлар я Шейданы терс окады я берлен аклыгы аз гөрүп, Шейданың аклыны апардылар…

Хан усса өр-гөкден гелйәр:

- Ахав Шейдада акыл бармы апарар ялы…

Падыман:

- Бир бела болмаса сагат аял эндам-җаныны сарап, өзүнден улы сумканы гөтерип егшерип йөрмез! Бар бела шол гөк сумкада!..

Датды паң есер йылгыряр:

- Ханҗан, сен Худай ёлы бер: гөрмейәрмиң, Җиңкилбике зыян тапыныпдыр. Ол гуррумсак Халап өкүзини меңки дийип, дүнйәниң пулуны җантайына уруп гидипдир… Хах-хах-ха! Халабың яңыҗа түрмеден чыкандыгыны билмез ялы көрми сен?

Хан усса мүйнли:

- О некгенде түрмеден чыкана меңзейәрми. Элинде кинниван блокнот, гымматбаха ручка!.. Ахыры элиме дүшер ол!

- Милисийә язып берсең деррев тапарлар!

Хан усса ыкҗамланяр:

- Оны өзүмҗик эле саларын! Арман ол сениң иниң биле оканы экен!

Дымышлык аралашяр. Байя:

-Ахав, герчеклер! Хайсыӊ хәзир уссаныӊ дүканыныӊ гапысына гошмак гоюп гелсеӊиз, бир чебиш билен зыяпат менден!

Падыман:

- Гүндизу-гиҗе уссаныӊ гапысындан барып болмаз!

Датды паӊ:

- Чебиш сойҗак болсаӊ гошмагы Шейда еӊӊемиӊ майлайына гоймаянмы?

Байя:

- Эгер гошмак гоюп билмесеӊ чебши сен бермели борсуӊ!

Олар эллешип җедел эдйәр. Датды паӊ хонданбәрси болуп гидйәр. Отуранлар гүлүшйәр, хер ким бир зат диййәр.

Шейда хатыныӊ җайында җоралары сеттер ятыр. Гиҗе чырасы янып дур. Бирден Шейда зиӊкилдәп, гыгырып ояняр. Горкан аяллар мөлерип отыр. Губа гелин өврендекли, чаршага япышяр, Шейда пиле. Олар җайдан чыкярлар.

Биринҗи аял:

- Шейда болҗагыны болупдыр… Дәлирәпдир багты ятан!..

Икинҗи аял:

- Биз бир дәлиремән эртире чыксак…

Үчүнҗи аял:

- Бир гиҗе өлесимиз ёк.

Дашардан гыкылык чыкяр. Ичердәки хелейлер хем ярагланып дашарык ылгаярлар. Гүпүр-тапырлык… «Вай!» диен сес. Шейданыӊ гыкылыгы…

Гиҗе. Байя билен Хан усса күшт ойнап болупдыр. Байя ала-гох болуп, уссаныӊ патышасыны алып пырланып танс эдйәр.

- Анха, күшти шейдип ойнарлар!..

Шейда менде келле гоймады! Кантуш этди халыс…

- Хан кантуш – гелишйәрем саңа! Хан кантуш! Хан кантуш!..

Бирден гапы ала шакырды болуп ачыляр. Күштчилериң сачлары сых-сых. Гапының агзында геймлери сал-сал, йүзүне, билинден ёкарсына яшыл реңк пүркүлен, ярылан келлесинден ганыны акдырып дуран Датды паң бир зат дийҗек боляр, эмма дийип билмән ыраң атып дур!

Ахыры ол көки кесилен агач ялы йүзинлигине гайдяр. Сачакдакы чайы, ичилмән галан арак-шерабы дөкән-сачан эдйәр.

Падыман:

- Чебиш ийҗек дийип…

Күштчилер ылгашып Датды паңың дашыны аляр, ким гошарындан тутуп пулсуны барлаяр, ким ганыны сүпүрйәр. Усса лах-лах гүлйәр:

- Шейданың демине дүшен ага диерлер муңа!..

Эртеси ирден. Шейда гөк сумканы элинден гойман Хан уссаны өңүне салып дүканың гапысына элтйәр. Дүканың гапысына уллакан гошмак гойлупдыр, реңк билен.

- «Огры ёк! Огры ёк!» Огры ёк болса би нәме? Ханы айт-да, нәме би? – дийип, Шейда җаныкяр.

- Бәәххх! – Хан усса сөз тапман ювдуняр.

- Бу бир бәх! «Өкүзиң бахасыны уруп гиден ики бәх! Губа гелин билен уруп йыканымыз үч бәх… машынына реңк пүркүп гойбереним дөрт бәх!.. Саңа шәгирт болҗак дийип гелен бәш бәх! Саңа ене нәче бәх герек! – Шейда җибринйәр.

- Бәх! – Хан усса башыны яйкаяр.

Хан усса аялына Рухнаманың ики китабыны берйәр:

- Ал ока! Байлыгың адам пакыры нә гүнлере сезевар эдйәндигини…

Шейда найынҗар:

- Вах, окадымла… Мен байлыгың өңүнде дурардан эҗиз экеним…

Шейда рухнаманы окап башлаяр…

Хан кантушың акҗа «Жигулиси» трасса билен мычып баряр.

Шейда бай хам-хыяла гарк болупдыр. Шейданың әхли бармаклары, гошары, бойны акмарля билен саралыпдыр. Ол бирден «Мен Шейда бай» дийип гыгыряр, өзем гаты утаняр. Хан:

- Кейваны, сени өвлүйә айлайынмы я дәлихана элтейинми?

- Хай-хай! Юмрук ялы хелейиңе муртуңы җайтардып дурмага утанмаярмың? Хай-хай, Гөроглы бол-а!.. Салпарт муртуңы!..

Гарашылмаян җогаба догрудан-да, Хан кантушың мурты салпаряр…

Узын ёл… машынлар… Ене Шейда хыял умманына гарк боляр…

Шейда зер-зербап гейнип хансыпада ятыр. Ики саны негр гыз тавусың елегинден эдилен елпевач билен Шейданың йүзүни елпейәр. овадан саз. Ярым-ялаңач Гүндогар гызлары танс ойнаяр. Хан усса хем негр. Додаклары чөврүлип дур. Ол Шейданың хызматкәри. Хан зеркүйзеде шербет гетирип гуюп берйәр.

Бирден хыял үйтгейәр:

Хансыпада зер-зербап гейип Хан кантуш ятыр. Овадан гызлар нәз билен онуң йүзүни елпейәр. Тансчы гызлар нәз-керешме билен хем танс ойнаяр, хем гезекли-гезегине Ханың алнына гелип сагрысыны ойнадяр.

Хан гарагөзелек гызҗагазың яңагыны сыпаяр. Хепбеши гырнагына өврүлен Шейда зеркүйзеден бир пыяда шербет гуюп әрине узадяр.

Хан тансчы гызың яңагындан өпҗек боляр. Шейда пыяладакы шербеди әриниң йүзүне серпйәр, гыгыряр:

- Хелейбаз!.. Шөвкетпараз!..

Хакыкатда Шейда термосдан бир пыяла чай гуюп, шол чаям Ханың йүзүне серпипди. Хан кантуш-да бу махал арзув көлүне гарк болан борлы. Ол машыны билен секизлик ясап, гыгырдып тормоз басып, машыны зордан саклаяр. Ыздан гелйән машын сигнал берип гечип гидйәр. Хан нәгиле самырдаяр:

- Сениң дердиңден арзув хем эдип болмазмы инди?!..

Хан билен Шейда Ашгабадың мермер ымаратларына хайран галып середип, ахыры кашаң, бай дүкана гирйәр. Шейда геййим-гежим сатылян бөлүме баряр. Шейда:

- Гызлар, агаңызы иңңеден чыкма гейиндирелиң. Ханы шо кастюмы ал…

Пархсыз сатыжы гыз:

- Дайза, бизиң харытларымыз гымматдыр, сиз говусы җыгыллыга гидәйиң…

- Вай, сен бизи кашшакдыр өйдйәрмиң? Ал ханы шол костюмы?

- Дайза, онуң бахасы секиз миллион…

- Арзан экен! Ол алты миллионлыгы ёкмы? Йигрими дөрт миллионлыгы ёкмы?..

Яглы мүшдериниң геленини билен сатыжылар көпелип башлаяр. Хан усса гейим гейилйән ере гирйәр, сатыжылар костюм ызына костюм гетирйәр…

Сатыжылар көвүш, көйнек, галстук дашаяр…

Көче билен хиңленип Халап, өкүзиң бахасыны уран киши гелйәр…

Хан усса җовур ак костюм, гызыл галстук, пешенели шляпа, гыммат көвүш гейип айнада өзүне сын эдйәр. Шейда бир затлар айдып сатыжылары гүлүшдирйәр.

Хан усса бирден айнаның аңырсындан барян Халабы гөрйәр, Халап хем айнадан оны гөрйәр. Халап гачяр. Хан чаласынлык билен дүкандан чыкып онуң сөбүгине мүнйәр. Ханың ылгап дүкандан чыкып баряныны гөрен Шейда «гыв!» дийип оңа тарап ылгаяр. Мәхнет даяв сатыжы дүканың агзына гулаҗыгыны герип дуряр.

- Вай, масгара о ханҗак гитди?..

Мәхнет киши әвмән сакгыжыны чейнәп:

- Ол инди түрмеден бәрде дурмаса герек…

Халап угражак болуп дуран троллейбусың гапысыны зор билен ачып гирйәр. Хан усса троллейбусың ызындан ылгап мүнҗек боляр, эмма мүнүп биленок, ахыры онуң эли троллейбусың шахының йүпүне етйәр. Хан йүпден чекип мүнҗек боляр. Троллейбусың шахлары токлы симлере дегип Ханың үстүне учгун

ягяр. Ак костюм гөрер ялы дәл. Халап троллейбусың гапысыны ачып гачып башлаяр. Хан йүпи гойберип, дүнйә учгун сычратдырып Халабың ызындан ылгаяр.

Сүрүҗи троллейбусы саклап Ханың ызындан эңйәр…

… Шейда Ханың гейимлерини чалшан еринде отыр. Гапыда дуран гыз:

- Сачыңыздан ак гирипдир, утаның дайза, уялың дайза!..

- Вай, мен нәмә утанмалы… Хан гөре гитсинми, гелер…

- Индии милисие гелер дайза!

- Биз огурлык эдип йөрен оррамсы дәл… (ювашҗа) Агаңызың ичи бозулып…

- Ичи бозукмы, дашы бозукмы… билҗек дәл…

… Халап бейик хаятдан ашяр, Хан онуң ызындан… Улы ховлының аңыр четинден атылып чыкан овчарка икисиниң ызындан эңйәр… Сүрүҗи троллейбусың шахларыны дакып, гаргынып машина мүнйәр…

… Халап Теке базарының ичи билен гачып баряр, адам көп. Халап дөрт гапырҗак алма гөтерип гелйән билен чакышяр. Гапырҗакдакы алмалар дүнйә яйраяр. Хан бадыны саклап билмән алмаларың үстүнде тайып, үсти харытлы столлары агдаряр. Бер-башагайлык. Гараз, базарың ичине дәли өкүз гирен ялы…

… Шейда сатыҗы гыза мөлерип бакяр:

- Вай, утанман сен бизе төхмет атып дурмуң гыз?

- Мен утанмалы дәл, дайза сиз утанмалы! Агамыз кырк миллионлык харыды алып гачды…

- Тоба! Тоба! Агаңыз шол харыды алып гачандыр өйдүп отырмың?.. Гөрен задыны алып гачып йөрен агаңыз ёк… Улыгызкам, Лейли-Межнун болуп йөркәк… мени алып гачмады ол… тас башга берипдилер…

- Агамыз кырк миллион ики йүз элли мүң манатлык харыт алып гачды. Эййәм ол җенаят иши…

Бирден Шейданың ядына бойнундакы гөвхер букавы дүшйәр. Ол бойнуның саргысыны айыряр. Сатыҗы гызларың гөзлери яняр. Шейда оны сатыҗылара оклаяр:

- Эйсе, би нәче миллион?

Шейда саг гошарының саргысыны айрып, гымматбаха Европа билезигини сатыҗы гызлара оклаяр.

- Эйсе би нәче?

- Болды, болды дайза!..

- Болян болса дессине яңкы сөзлериңизи ызына алың, гырнак дийсе…

… Халап гачып гелйәр. Ызында алабедер костюмлы Хан усса. Хан ылгап гелшине бир аягының көвшүни чыкарып Халабың келлесинден уряр. Икинҗи көвшүни чыкарып айлаяр, Халап эгилйәр. Тәзеҗе көвүш башыны ашак салып гелйән Шейда дегйәр. Шейда увлаяр. Халап мәхнет бирини какып, бадына ганава йыкыляр. Хан оны гүбүрдедип сувлы ганава басяр. Шейда ёкардан пенҗәни уруп:

- Масгара! Камыс ялы акҗа костюмыңы нәдәйипсиң эййәм…

- Шейда, өкүз огрусыны тутдум…

- Айрыл, өкүз огрусы дәл ол. Тур гөрене гүлки болуп йөрмән, көвшүңи гей…

- Өкүз меңки дийип пулуны уруп гайдан кеззап шүй…

- Мен өкүзем билемок, сизем танамок… Җан ага ынанай…

Шейда газаплы:

- Инди нәмә газарып дурсуң… Бар милисие гелмәнкә гач…

Акяйла обасы. Перман мурт ак алтынҗының ызкы багажнигине аягы гүйлүнги серкәни басяр, яшаҗык агтыклары оңа көмеклешйәр. Чишик аял кабина мүнйәр. Докуз-он яшлы огланҗык огры пишиги тутупдыр, ол онам багаҗниге атҗак боляр. Семиз аял:

- Гелди җан, гетир огры пишиги!.. Оны серкәниң янына салып болмаз!

Перман мурт машина мүнйәр. Агтыклары җедирдейәр:

- Ата, ата, бизем әкидәйдә?

- Болмаяр! Болмаяр! Энеңиз билен зыярата баряс… Адылбабаҗана!...

Икинҗи агтыгы җедирдейәр:

- Серкә боляр, огры пишиге боляр! Бизе болмаярмыш!..

Перман мурт лах-лах гүлйәр:

- Мүн, сенем огры пишик билен итгыран чөлде азашдырып гайдайын.

Чагалар гол булаяр, Перман муртуң ак алтынҗысы ёла дүшйәр…

Иңңеден чыкма гейнен Шейда билен Хан шәхерден гелйәр. Хан ахмырлы:

- Хай, хелей… огрыны нахак сыпдырдың…

- Кырк миллионлык костюмы харап этдим дийме…

- Мен саңа огры диййән… сен маңа костюм диййәң…

Дымышлык. Бирхаюкдан Шейда улудан дем аляр:

- О бедибагт огры… Огулнурҗаның түрмеде яшап йөрен доганы ялы гөрдүм…

Оларың душундан алазензеле болуп гелналыҗы гечип баряр… Шейда оны маңлайына сыляр.

Ханың Жигулиси Гөкдепәниң базары ялы ёл угрунда гурлан базара совуляр. Шейда хүңүрдейәр:

- Яңыҗа базардан гайтмадыкмы?

Хан усса бардачокдан дүвүнчеге дүвлен билезиги аляр.

- Нурмухаммедиң буйран билезигини берип гечейин-дә… -- дийип, Хан машындан чыкып базара гирйәр. Шейда дашына чыкып, машының багажнигини ачып, сумкалы гызылыны гөрйәр, ынҗаляр. Базара сын эдйәр. Гөрсе әри яш, беземен гелин билен гүрлешип дур. Хан гүррүң берйәр, гелин агып-дөнүп гүлйәр. Элинде тылла билезик…

Шейданың аңында хәлки хыялында гөрен тансы җанланяр. Ол машынам, гызылам унудып, базарчылара дуланып әрине голайлаяр. Ол гелин билен әрине голайлап, оларың гүррүңини диңлеҗек боляр.

Бу махал Акяйладан чыкан Перман мурт хем базара совуляр. Машыныны Ханың машынының янында гойяр. Икиси-де меңзеш алтынҗы. Икиси-де акҗа Жигули. Перман мурт аялы билен базардакы чөрек сатянларың янына уграяр.

Хан гелин билен хошлашяр. Шейда эринден өң машына мүнҗек болуп, букдаклап машина тарап ылгаяр. Базарчылар гүлүшйәр. Ол гелшине өз машыны дийип Перман муртуң

машынына мүнйәр. Хан гелйәр. Җубүсинден ачарыны чыкарып машыны отлаяр. Олар базардан чыкып ене трасса дүшйәр. Шейда надаралык эдйәр:

- Хелейбаз! Алтмыш яшап аң гирмедик аксакал!..

- Хелей! Хелей!.. Дийип дуран гепиң нәтеңет!

Шейда шеррайлык эдйәр.

Җаны янан Хан Шейданың җаныны якмак үчин «Көне гүзере» гыгыряр.

Ханың машыны асса баряр. Шейда шеррайлык эдйәр…

Перман мурт ала гыкылык болуп барян Ханың машынының деңинден гечип барярка келлесини яйкаяр. Перман мурт:

- Хер ерде мен ялы маңлайы гара бар-ов…

Перман мурт мычып хонда гидйәр. Хан «Көне гүзериң» ол четине чыкяр. Шейда шиндем шеррайлык эдйәр. Камера олара голайлаяр. Хан:

- Хелей, ак байдагы гөтердим!

Шейда ала хүңүрди. Хан бардачокдан чилим алҗак болуп саг голуны узадып бардачогы ачяр. Перман муртуң азашдырмак үчин алып барян пишиги пакети персала эдип йыртыпдыр. Ол пакеди билен Шейданың үстүне товусяр. Шейда җынссыз гыгыряр. Шейда пишиги йүзүнден алып айна зыңяр. Айна урлан пишик бу гезек Ханың үстүне товусяр. Хан алҗырап рулы сыпдыряр. Ханың Жигулиси гапдалдан барян машынлара чакышҗак-чакышҗак болуп, энчеме машыны ёлдан чыкарып башагайлык дөредйәр.

Хан пишиги алып алын айна зыңяр. Пишик Шейданың үстүне товусяр. Хан зордан машыныны саклап билйәр. Хан:

- Хелей, җының пишиге өврүлдими?

- Сен ене нәме хокга чыкарҗак! – Шейда арлаяр.

Хан машыны сынлаяр. Бардачогы ачяр, чилими ёк. Ызкы салона гечен пишик мыявлаяр.

- Машын бизиң машын дәл ялы-ла?..

- Белки, хелеем сениң хелейиң дәлдир! – Шейда авусыны пүркйәр.

Хан машындан ылгап чыкып өң номерини гөрйәр. Хелейиниң янына гелип сораяр:

- Бизиң машының номери нәче?

Шейда ичякгыч сораяр:

- Шасси номерими я двигатель номери?

Шейда атылып чыкяр, ызкы багажниги ачып сөм болуп дуряр. Бирден мөңңүрип башлаяр. Хан машының ызына гечйәр, өрән парахат:

- Серкебай, салавмалейким! – Багажникдәки серке баш атяр…

Перман мурт акҗа Жигулисини учурып трасса билен баряр. Ол машының сесини диңлейәр. Газыны ювашадып ёлдан чыкып саклаяр. Капотыны ачяр, капотың ашагындан ак булут болуп Буг гөтерилйәр.

- Хелей, багажникден сув гетир!

Перман муртуң делфин ялы хелейи моймулдап багажниги ачяр. Онуң чиркин гыкылыгыны эшиден Перман мурт зәхреси ярылан ялы гачяр. Дессине сакланяр. Ол ерден келле ялы чагыл алып машының ызына гечйәр. Багажниге середйәр.

Агзы ачык гөк сумка гызылдан долы! Чишик аял:

- Вай, Адылбабаҗан! Ёлуңа ене бир серке! Ёлуңа ене бир өвеч!

Ёлуңа ене бир азман!

- Түкет! Сүриниң соңуна чыкдың!

- Вай, Адылбабаҗан, Таңрыялкасын! Аллаялкасын берен байлыгыңа! Аллаҗан ахыры бай болдук!..

- Хелей, бизиң машынымызы чалшыпдырлар!

- Адылбабаҗандан айланайын! Җайымызам чалшарыс! Машынымызам чалшарыс!..

- Мүн машина! Гачмак герек!

- Нәме?

- Я гайтармыш атаҗан өзүң сов!

Чишик аял әрине сын эдйәр, салпы муртларыны гөрүп перман берйәр:

- Муртуңы гөтер!

- Акмак! Мунча байлык үчин бизи… Охо… хо! Мүн машына! – дийип, Перман мурт сувуң орнуна бир баклаҗка ягы алып радиаторына гуйяр. Дессине машина мүнүп гачып башлаяр. Чишик аял:

- Ким батыр болса гелиберсин! Адылбабаҗаның берен байлыгыны беремден ширин җанымы берәерин йөне!...

Перман мурт ызына бакяр. Ызкы машын чырасыны якып сөндүрйәр. Сигнал берйәр.

- Ханха, җаныңы бererин дийсең җаналгычлар гелйәр!

Перман муртуң спидометри ики йүзден гечйәр…

… Шейда гарадер. Ол әриниң машын сүрүшине кайыл дәл, гөвни етмейәр. Шейда:

- Машыны сакла!

Машын сакланяр. Шейда:

- Бар серет! Гызылымыз гызыла өврүлипми я шиндем серкеми?

Хан кантуш хелейиниң совалына башыны яйкап, машыныӊ ызына гидйәр. Шейда шол демде рола гечйәр. Хан багажниги ачяр. Дуйман дурка ызлайын йөрән машын оны какяр. Хан багажниге, серкәниң янына йыкыляр. Еринден зарп билен угран машыныӊ бадына ызкы багажник япыляр. Шейда гыӊаҗыны еӊсә оклап машыныӊ газына мүнйәр. Шейда машыны учурып башлаяр…

Хан кантуш дар багажникде серке билен чакнышып томаша гөрйәр…

… Перман мурт гачып баршына гелналыҗы кервенине гошуляр. Чишик аял ыздан гелйән ковгы машынына танатмаҗак болуп хер яглыгыны машыныӊ бир тайына асяр.

Шейданыӊ машыны, ене үч-дөрт саны ак Жигули, дөрт-бәш саны иномарка гелналыҗыны етйәр. Перман мурт оларыӊ әхлисини ковгы машыныдыр өйдйәр.

Ковгы машынлары гелналыҗыдан озуп гидйәрлер… Перман мурт ягдайдан пейдаланып, гиӊ трассада ызына айланып, зут гачяр. Чишик аял:

- Нәме ызыӊа өврдиӊ?

- Иӊ якын оба ызда… Милисиеде бар шол обада…

- Акмак! Адылбабаҗаныӊ берен байлыгыны милисийә элтҗек болярмыӊ?

- Нәме Адылбабаҗана элтилмегиӊи ислейәрмиӊ!

Чишик аял гарадер болан салпы мурт әрини сынлаяр. Перман берйәр:

- Муртуӊы гөтер!

Перман мурт алҗырап ики голуны гөтерйәр. Чишик аял:

- Вай, елйүрек! Вай, зүвветдин! Дессине муртуӊы гөтер!

Чишик аялыӊ перманы перманҗан! Перман муртуӊ салпаран муртлары гөнелип, ахыры җайтаряр.

- Адылбабаҗан муңа дүнйәниң байлыгыны берйәр! Бүем байлыгы милисийә берҗекмиш!

Перман муртуң машыны мычып баряр. Онуң ыза өврүленини гөрен Шейда хем машыны дуран еринде айлап ковуп башлаяр. Ыздан Ханың гыкылыгы гелйәр…

… Перман муртуң машыны гайнапдыр. Сув орнуна яг гуяны үчин капотың ашагындан зогдурылып гара түссе чыкяр. Перман мурт гайта-гайта ызындан гелйән ковгы машынына середйәр. Ковгының өңүнде ак Жигули, ызында үч-дөрт саны иномарка!

- Адылбабаҗан, байлыгы саг-аман өе элтип билсек бир гөле Худай ёлуна!..

- Акмак! Хәзир етерлерем!..

- Муртуңы гөтер диййән мен саңа!

Перман мурт горкусына зордан муртуны гөтерйәр. Капотдан чыкян гара түссе зерарлы Перман муртуңам, аялыныңам йүзи дув гара…

… Шейда хырчыны дишләп машының газына мүнүп баряр. Айнадан чыкан гыңаҗы гелналыҗының атбашысы ялы шовурдаяр. Багажникде Хан кантуш билен серке сүсүшйәр.

… Перман мурт сага, инчеҗик даш ёла совуляр. Ёл гитдигиче инчелйәр. Ахыры асфальт ёл гутарып гум ёл башлады. Перман мурт гум ёл билен мычып баряр.

Гум ёл говачалыгың гырасы билен баряр…

Шейда гум ёлда хем машыны хаялладанок. Ахыры онуң глушители сыпяр. Шейданың машынының сеси тракторың сеси ялы. Ол сес Перман мурты халыс алҗырадяр.

Чишик аял башыны яйкап әрине перман берйәр:

- Саңңылламаңы гой!

Перман муртуң машыны гүр агачлы япдан гечйәр. Асмандан гелйән ала зензелә хайяды гөчен Перман мурт «вай» дийип гыгырып рулы гуҗаклаяр.

Говача мейданыны дерманлап йөрен самолёт ёкардан Перман муртуң машыныны дерманлап гечип гидйәр. Чишик аял гыгыряр:

- Хайп саңа бир пенҗе мурт!

Перман мурт гачып оба гирйәр. Гүр гара баглыга дуланып отуран обаның көчеси билен ол гачяр. Ызында трактор ялы ала гохы билен Шейданың машыны. Шейданың машынының ызындан глушители сүйренип гелйәр.

Перман мурт обаның дар көчелеринде Шейдадан аман гутуляр. Шейда ковалап барян машыныны йитирйәр.

Бу махал перман мурт машыныны гүр агачлыга сокуп япдан аңырда гөрүнйән кашаң җая тарап гачяр. Ол милисийәниң җайы.

Шейда обаның ичинде алагох болуп Перман муртуң машыныны агтаряр…

… Өңде милисийәниң лейтенанты, ызында Перман мурт билен аялы улы ябың паяпылындан гечип гелйәр. Перман мурт билен чишик аял лейтенанта гүррүң берйәр.

Лейтенант олара ынанып биленок. Себәби оларың йүзи, геймлери хем чаң, хем яг. Перман мурт:

- Ынанай, җан иним, бир батман гызыл!

Лейтенант йылгыряр:

- Агам, бир батман гызыл эртекиде боляр…

Чишик аял:

- Гыйв, доган, агаңа ынанай! Адылбабаҗана ятымлык зыярата барярдык. Бир серке Худаёлы айдыпдык… Ёлда машының багажнигини ачып гөрсек, серкәмиз бир сумка гызыла өврүлипдир…

- Сен иним гүлме! Ызымыздан кован ковгы он машын дагы бар…

Олар машыны букуп гиден ерине гелйәр. Ол ерде машын ёк. Перман мурт алҗырап келле ялы чагылы элине аляр. Бирден аңырда дуран машыныны гөрйәр:

- Вай, ханха бизиң машынымыз! – Перман мурт геӊ галяр. Аялы:

- Бу тайда гоян машынымыз о тайык нәдип бардыка?

Лейтенант глушители ерде ятан машының янына баряр, багажниги ачяр.

Лейтенант:

- Нирә баряс дийдиңиз?

Перман мурт:

- Адылбабаҗана зыярата… Аялымы өвлүйә айламага барян…

Лейтенант:

- Өзүңем айланай яшулы! – дийип, йылгырып гелен ерине уграяр. Ачык багажникден келлесини чыкаран серке эесини танап чекрейәр. Перман муртуң муртлары саңңылдап башлаяр. Чишик аял багажниге середйәр. Гөрсе, серкәниң гапдалында гапҗык ятыр. Ичини ачып гөрйәр. Бирки йүз доллар, орс пуллары…

Чишик аял Перман мурта пуллы гапҗыгы гөркезип йүзүни эгшидйәр. Перман мурт билен чишик аял чекрейән серкә җадыгөе середен ялы середип саңңылдашып дурлар…

Бу махал йүзлери, эндам-җаны гум болан Шейда гызыллы гөк сумкасыны багрына басып отыр. Йүзи-гөзи гум Хан кантуш «Көне гүзере» гыгырып асфальт ёл билен мычып баряр…

Хан усса лах-лах гүлйәр:

- Хелей, Худай ёлуна айдан малымызам-а бир сүри болуп баряр…

- Байлыгыма говушдым, байлыгыма!.. Халалҗа байлык-да! – диййип, ол гөк сумканы огшаяр.

Олар өйүне гелйәр…

Огулнур өйүң төрүнде гайма гаяп хиңленип отыр. Ики гызы, бир оглы ойна гүмра. Гапы ачыляр, Огулнур диңширгенйәр.

Җалай томашачының белет болан тыллалы гөк сумкасыны гөтерип отага гирйәр. Мес Җалай гүлйәр:

- Хах-хах-ха! Хакыны ийдирҗек Җалай бардыр! Дайым билен дайзамың ягырнысындан от берип гайдандырын! Хах-хах-ха!..

- Огурладыңмы? Тоба, тоба! – Огулнур ичине түйкүрйәр.

- Өз задым би! Ата-бабамың зады би! Мирасымыз би!.. Дайзам билдиги инфаркт боляр! Хах-хах-ха!

- Утан! Уял!..

- Ёк, кейваны! Гой дайым утансын! Илки дайым намартлады!..

- Эртир иле-гүне нәдип чыкарсың? Вай, гара маңлайым!..

- Түкет Огулнур! Бу гызыллар бабамҗандан галан мирас! Хан дайым бир пай болса, мен ики пай! Себәби биз көплүк! Терекә салсалар-да, мен ики пай!! Эртир дайым ялбарып, ер огшап яныма гелер!..

Огулнур гөзлерини балкылдадып, өйден чыкяр. Чагалар какасына горкы билен середип, эҗесиниң ызындан гидйәр.

Җалай яхдандан коньяк чыкаряр, гапагыны ачып агзындан гойберйәр. Соңундан бир пенҗе алтыны чыкарып ысгаяр… Ики пенҗесини уруп депесинден сечйәр, ызлы-ызына сечйәр. Улыҗа оглы гапыны чала ачып җыклаяр. Ол какасының болшуны гөрүп горкяр, гапыны япяр…

Җалай алтының деӊ ярыны пенҗеләп үстүнден сечйәр, галан ярыны сумкасы билен гөтерип депесинден җагырдадып гуйяр. Ол алтынларың үстүнде айбогдашыны гуруп отуряр,айнаяр. Ахыры бир алтыны алып дишләп гөрйәр. Ене бир алтыны дишлейәр. Ене бирини… Гитдигиче онуӊ йүзи үйтгейәр…

Ички җайда Огулнур көрпе гызының башыны сыпап отыр. Бирден эйменч сес эшидилйәр. Огулнур дессине гапыны ачып җыклаяр. Гөрсе адамсы Җалай сачларыны пенҗеләп җынссыз увлаяр. Уввулды дүнйәниӊ ийнини дүйрүкдирйәр!

Җалай дәлирән ялы чиркин-чиркин увлаяр…

- Нәм болды?

- Галп гызыл! Ялан алтын!.. Эй, Худай!

Шейда гөк сумкасыны гөтерип, егшерип дервезәниӊ өӊүни сырып йөр. Аӊырдан чагасының голундан тутуп гелйән яш гелин Шейданы гөрүп, ёлуӊ бейлеки якасына гечйәр. Дөрт-бәш саны чагаҗык Шейданың гахарыны гетирҗек болуп айдым айдяр:

Җиӊкилбике, җиӊкилбике,
Халыӊ менде, килмиӊ нирде?!

Шейда аягыны тапырдадып олары ковалан боляр. Чагалар гачяр. Хан усса дервезәни ачяр. Шейда:

- Гөр о беззатлары! Хакыйт маӊа Җиӊкилбике диййәлер!

Хан усса лах-лах гүлйәр:

- Җиӊкилбике!.. Хах-хахха! Тойлап отурмалы ат!

- Тойласаӊ өз адыӊы тойлабер! Саӊа-да Хан кантуш диййәрлер!

Хан усса ене гүлйәр:

- Мени кантуш эденем сен-дә!..

- Вий… Кантуш урушда болунмаярмы нәме?

- Уруш-да! Икимизиӊ арамыздакы урша отуз йыллык уруш диерлер!..

Шейда гахар эдип сүбсәни чалып башлаяр, бирденем терсе дөнүп:

- Инди ыгып нирәк баряң? Өйүңде дүнйәң байлыгы барка каңкап йөрмек бор экен-ов… Я огра олҗа этҗек болямың оны?!

- Хей, кейваны! Ил-гүн сениң өйүң душундан айланып гечйәр… -- дийип, ол машина йөнелйәр. – Этраба гитҗек… Ишим иргөзин битсе гелерин, ёгсам агшам Өвез егенлерде болуп, даңдан гайдарын…

Шейда хүңүрдәп башлаяр, Хан усса «ГАЗ-69»-ына атланып, чыкып гидйәр.

«ГАЗ-69» дүканың өңүндәки гиң мейданчада сакланяр. Хан усса бир огланҗыга:

- Бар Огулҗан энә Хан усса чагыряр дий…

Хан усса дүканың агзындакы дуранлар билен саламлашяр.

Хан уссаның «ГАЗ-69»-ы дүканың янында. Бир гарры аял билен ики адам Ханың машынына мүнйәр. Хан усса ёла дүшйәр…

Оба ёлуның шоссе гошулян еринде «Алтай» машыны дур. Онуң капоты ачык. Кабинада отуран Җалай голтугындан япбашык чүйше чыкарып ичйәр. Соңра чилим отланяр. Дүрбини алып, обадан гелйән машина тарап середйәр.

Җалайың йүзүнде шатлык аламаты.

Хан уссаның машыны оба ёлундан улы шоссе чыкып ваз ясаяр.

«Алтайың» кабинасында отуран Җалай ашак эгилйәр. Машын гечип гидйәр.

Җалай Гүне середйәр.

Җалай сагадына середйәр, йылгыряр:

- Ёл болсун, Хан кантуш!.. Дайыҗан, сени эдишиме бак!..

Җалайың кабинасында үч-дөрт пакетде иймәге-ичмәге азык барды.

Датдының, Падыманың, Байяның аялы оба ёлы билен Шейдалара етип баряр. Олар өзара сөхбет эдйәр:

- А гыз, Шейда бу гиҗеде янымда ятайың дийип ялбарып дурса нәдип бор?

- Дәлирәп бор? А гыз ол җыллырапдыр…

- Хелейи җыллырамаса усса гүнүң гүни иш тапынып ёк болуп гитмезди… О гөргүли хелейинден гачяр.

- Шейданың зыяныны аракы порханлардан гөрйәлер вели, гөвнүме болмаса, бар бела гөк сумкада. Гиҗе-гүндиз оны янындан айранок, егшерип.

- Усса я хум тапыпдыр, я Гайып җан ломай пул иберипдир…

- Гелиң зор билен Шейданың гөк сумкасыны гөрелиң!..

- Шейда өйкеләймесе…

- Өйкелесе өйкеләберсин… Шол гөк сумканың ичини гөрмесем менем Шейда ялы дәлирәйин…

Шейда гөк сумканы гөтерип, егшерип дәлизе чыкяр хем гыгыряр:

- Гирибериң ахыры!..

Аяллар гапыны ачып ичерик гирйәрлер. Гөк сумкалы Шейданы гөрүп бирек-биреге сырлы гараярлар. Шейда оларың болшуна гең галяр. Датды паңың аялы сен-мен ёк.

- Вай, Шейда җан – дийип оны гуҗаклаяр. Ёкарык гөтерйәр, силкелейәр, эмма Шейда гөк сумканы сыпдырмаяр. Бейлеки аяллар зор билен Шейданың элинден сумканың багыны айырҗак болярлар. Шейда чиркин-чиркин гыгыряр, багыряр. Эмма аяллар, хей, оны сыпдырармы?!

Шейданы дәлизе басярлар. Үч аялың икиси Шейда билен башагай. Бир аял гөк сумканы ачяр:

- Вай! – дийип, ол аял аркан серпилйәр. Шейда хүнүбирян аглаяр. Бейлеки ики аял хем Шейданы гойберип сумка середип, аңалып галяр. Шейда агы гатышыклы:

- Болдумы? Максадыңыза етдиңизми? – дийип еринден туруп сумкасының янына баряр, гөрйәр, аңалып галяр, сумкадакы җыглым дашлары сынлап хас мөңңүрип аглаяр.

Аяллар ялбаряр:

- Оюн этдик-ле Шейда җан?!

- Оюн эдип мениң багтымы ятырдыңыз! Порханлар бир айлап гөк сумканы ачыҗы болайма! Ачдыгың дәлирәрсиң – дийип саргап-саргап гитдилер… Вай, мен дәлирәп башладым… Вай, оварра болуң-эй! Агламага бир гоюң-эй!..

Аяллар боз-яз боляр, көшешдирҗек болуп гөрйәрлер, пейдасының ёкдугыны билип даш чыкярлар.

____

Аяллар эден ишине пушейман эдип, йүзүни саллашып баряр…

… Шейда җыглым дашлы гөк сумканы горка сынлаяр. Пенҗесини сокуп дүйбүне ченли барлаяр. Онуң гызылы җыглым даша өврүлипдир!

Бир сумка гызыл – бир сумка җыглым даша өврүлипдир. Ол Шейданың аңына сыганок. Ол келлесини силкип гөрйәр. Сумканың сырмасыны сырып япып, яңадан ачып гөрйәр. Барыбир җыглым даш гызыла өврүленок. Шейда сачыны пенҗеләп увлап башлаяр.

Дашардан машының сигналы гелйәр.

Дервезәниң дашында иномарка дур. Иномаркадан чыкан Огулнур әрине гөркезме берип, ховла гирйәр. Бу махал Шейда йүзүне сув чалып, агланыны билдирмеҗек болуп, гапа йөнелйәр. Гапыдан гирен Огулнур дайзасы билен гуҗаклашяр.

- Дайзаҗан, саг-гургун отуранмысың? Йөр ханы мыхман җайыңа… -- дийип, Огулнур дайзасыны геплетмән ички отага алып гирйәр. Огулнур:

- Дайзаҗан, отагың инини-боюны өлчәли…

- Онда мен метрлик алып гелейин – дийип, Шейда дашарык чыкҗак боляр, Огулнур хопугып оны саклаяр.

- Метрлик герек дәл. Мениң хер әдимим сегсен сантиметр. Сен сана…

- Нәме дийип өлчеҗек?

- Дайзаҗан, янымыздакы дүкана американ гарнитуры гелипди… Ики санысы. Бирини биз аляс, бейлекисинем сизе гойдурдым… Бир, ики, үч…

- Огулнурҗан, Бизе гарнитур герек дәл…

- Гарнитур дәл ол дайзаҗан! Супергарнитур! Янып дур!.. Супериңем суппери!..

Ол әдимләп башлаяр…

… Бу махал Җалай үстүне плащ атылан гөк сумканы гөтерип, төверегине гаранып ховлудан гирйәр. Ол диңширгенип гелшине җайың гапысыны эмай билен ачяр. Дәлизде дуран гөк сумканы гөрүп гаты бегенйәр. Ол дессине гетирен гөк сумкасыны дәлизде гоюп, дәлиздәки гөк сумканың үстүне плащыны атып алып чыкяр.

Огулнур отагың ийнини-боюны әдимләп йөр. Шейданың ичини ит йыртяр, эмма Огулнура хич сөз айдып биленок.

Гөк сумканы машынына салан Җалай дерини сүпүрип чилим отланяр. Багырдып машының сигналыны басяр.

Машының сигналыны эшиден Огулнурың йүзи ягтыляр.
Огулнур:

- Дайзаҗан, ол гарнитур өйүңизе сыгҗак дәл…

- Вах, Огулнурҗан, гарнитур герек дәл…

- Вах, сыпдырар ялы гарнитур дәл ол!..

- Вай, сен отурып чай-чөрек хем ийҗек дәлми?

Бу махал Огулнур голуны булап җайдан чыкып баряр. Шейда Огулнурың ызындан гарап галяр. Өе доланып гирйәр. Бар гүйҗи билен дәлизде дуран гөк сумканы депйәр. Ене, ене депйәр. Гең җыңңырды эшиден Шейда гөк сумканың сырмасыны сыряр. Гөк сумка гызылдан долы. Шейда бир гысым гызылы алып багрына басяр. Бирденем ол:

- Вай, халалҗа хазынам-ей – дийип йыкылып, гөк сумканы багрына басяр.

Җалай Чозгун машынлы мычып баряр. Гапдалында аялы, тукат.

- Дайыҗан, Дайыҗан! Мен бир гезек сениң эмелиңе чолашдым!.. Инди сен мениң хиләме дучар борсуң!..

- Тоба! Тоба! Сен дайыңың хум тапыныны кандан билйәң… Йөне өзүңден өзүң ел алып…

- Билйән! Билйән! Энтек дайыма аңңалак гапдырын…

- Утан! Утан! Җан ялы дайыңа мүңкүр болуп… Дайың бир зады болса саңа, агаңа бермейәрми?

- Дайымың хум тапаны хак! Ол хумам бабам Гайып Гөвечден галан хум! Мен хей бабамдан галан байлыкдан хакымы гидереринми? Эдишиме бир бак энтек!

Огулнур әрине газаплы середйәр.

Хан усса, Өвез Чозгун, аялы чайлап отыр. Өвез Чозгун:

- Бей, валла, Җалай гелибермедиле…

Хан усса гүлйәр:

- Гелер, Җалаям гелер! Хах-хах-ха… Мүңде бир кеселли дайзаңыз Хармандәлә дөнәендир йөне!.. Себәбини билйәңизми онуң?!

Огулла йылгыряр:

- Дайзамы Агаюнуса бир меңзетсене дайы!..

- Огуллаҗан, дайзаң эншалла Агаюнусам бор, Хармандәлем бор, Зулман кемпирем бор! Ол дайыңа томаша гөркезди, дайыңам оңа томаша гөркезйәр!

- О нәмәниң томашасы? -- Өвез Чозгун сораяр.

- Дайзаң бир пут гызылың эеси болды…

- Шол гөк сумканы элинден дүшүренок диййәдимле -- Өвез гүлйәр.

- Бир путам гызыл бормы, дайы! -- Өвезиң аялы сораяр.

- Чын гызылмы? – дийип, Өвез сораяр.

Хан усса лах-лах гүлйәр.

- Чын гызылам бар, галп гызылам… Хах-хах-ха!.. Дайзаңызы дәлиретмән гойман инди…

Шейданың билинде патронтаж, голунда гулагы гайтарылан омурма. Ол гөзүни хөвлендирип, гөк сумканың дашындан горка айланып самраяр:

- Эй, Аллам, яп-яңыҗа мунуң ичи җыглым дашдан долуды… Ынха, индем гөзүңе сөвейин – гызыл!.. Я аклым дагы үйтгәп йөрмүкә?!.. Элбетде, аклың үйтгәндир! Хей мунча байлык акыл гоярмы сенде!.. Шейда! Шейда, хазынаның ал-арвахдан, албассыдан, җындан горагы бор дийип эшитмәнмидиң?..

Шейда бир аягы билен сумканы депип ыза гачяр:

- Хей, ал-арвах, гүм бол мениң халал байлыгымдан! Албассам болсаң, җын хем болсаң гүм бол мениң хазынамдан! Ынха, ёгса-да бөврүңи гаралдян!

Шейда мәшәни ызлы-ызына гысяр. Омурма оны депйәр. Шейда барып дивара уруляр, йыкыляр. Ол дивара аркасыны берип отуряр:

- Шейда! Шейда, акмак Шейда!.. Мунуң ялы улы хазына тапыланда дессине Худай ёлы айдыляр ахыры!..

Шейда ики голуны гөтерип дога окамага башлаяр: кә догры, кә ялңыш окаяр:

- Эй, Аллаҗан, ата-бабамыздан галан байлык, халал байлык Гайып Гөвеҗиң небересине несип этсин! Оглум Гайыпҗана несип этсин! Бу байлык рысгал-дөвлетимиз болсун! – дийип, Шейда самрап, ичинден-дашындан ягшы дилеглер эдип, ики голуны гөтерйәр – Худай ёлуна бир өкүз! Гапыдакы өкүзден башга! Енем үч саны өвеч! – ол төвир эдйәр. Диварда Хан уссаның хем Шейданың йылгырып дуран суратлары асылгы.

Дервезәниң җаңы җыңңырдаяр. Шейда өйден чыкяр.

Шейданы гөрен багылары мәлейәр, өкүзи, сыгры молаяр. Шейда дервезәң агзында Ашгабатда яшаян Гадыр билен гүрлешип дур. Гадыр Хан уссаның яшлык досты.

- Шейда еңңе, Хан иррәк гелсе барайсын. Мен бу гиҗе гаррыларымың янында болҗак!.. Мениң зерур гөрмек ишим хем бар…

- Нәме бейле зерур иш Гадыр җан?

- Арада Хан обада оюн гойҗак, көп гызыл герек дийди. Менем бирки пут гызыл берип гойбердим – дийип, Гадыр есер йылгыряр.

- Путлап гызыл болянмыдыр, Гадыр?

- Гызыл дийсем чын гызылдыр өйдйәнсиң… Ёк, киностудияның галп, ялан гызылы! Хол артистлериң кинодо ойнаян гызылы…

Гадыр бир затлар дийип йылгыряр. Шейда дерләп, эссинден гидип баряр. Онуң бир пурсатда җыглым даша, соңра гызыла өврүлен алтыны ясама, ялан гызыла өврүлди. Бу махал Шейда чашаймалыды, эмма дел адамың янында чашман зордан сакланды.

Шейданың гүррүңе үнс бермейәнини билен Гадыр хем йылгырып, хошлашып иномаркасына мүнүп тозан турзуп гитди…

Шейда зордан йыкылман өйүне гирди…

Шейда гарнитурдан дерманлы уллакан сумканы чыкаряр. Энчеме дерман гутуларындан дерман барыны аляр. Бир гошавуҗа якын дерманы агзына атяр. Термесден чай гуюп, дерманлары чай билен гаҗырдадып ийип башлаяр.

Өкүз молаяр. Шейда:

- Зеңңи баба берсин саңа сувы!

Багы гоюнларың сеси гелйәр:

- Муса пир берсин сизе оты!

Шейда чайың ахырыны овуртлап, кәсәни диварда асылгы дуран Ханың портретинден атып саляр. Кәсе дивара дегип, күл-ушак боляр. Шейда Ханың портрети билен гүрлешип башлаяр:

- Хә, оюн гойян болдуңмы, Хан кантуш! Екеҗе хелейиңи веҗера эдер болдуңмы Хан кантуш!..

Шейда әриниң портретиниң яныңдакы өз портретине середйәр, гөзи яшаряр:

- Саңа ойнатгы диерлер, Шейда! Галп гызыл билен хакыкы гызылы билмән… Ойнатгы сен Шейда!..

Шейда омурманың ики гөзүне хем ок сүрйәр:

- Хан кантуш, пака сени гайыбана атув җезасына хөкүм эдйәрин! Гайыбана! Өе гелеңсоң болса ойны нәдип гоймалыдыгыны гөркезерин! Ал хакыңы!..

Шейда омурманың ики гулагынам гысяр. Ики окам бирбада гөчен түпең Шейданы гаты депйәр. Шейда серлип ятыр. Ала шаңңырды болуп Шейданың өз портрети күл-ушак боляр. Ханың портрети болса йылгырып дур…

Шейда серлип ятыр. Я оны омурма депип сеңселедипдир, я инфаркт болупдыр, я-да ичен дерманлары укладыпдыр…

Гиҗәниң бир вагты. «Алтай» машыны Хан кантушың ховлусының деңине гелип сакланды. Хан усса билен аялының гичлик шәхере гиденини өз гөзи билен гөрен Җалай гаты аркайынды. Ачары билен дервезәни ачып машыны ичине салды.

Ерземин Хан уссаның планлы җайының ашагында ерлешйәрди. Йөрите гапысы болуп, басганчаклар аркалы ашак дүшмелиди.

Бир сумка инструменти билен бир күлтем дүрли ачары гөтерип гелен Җалай басганчаклардан ашак дүшүп башлады.

Бу махал Хан уссаны гайыбана атув җезасы билен җезаландыран Шейда чалам-чаш болуп ятырды.

Җалай биринҗи гапыны ачды. Биринҗи отагда Хан усса билен Шейданың гыша саклаян гавуны, гарпызы, консерва банкалары барды. Икинҗи отага гечйән демир гапының ачарыны сайлап дуран Җалай элликли эли билен ачары ерине сокды. Товлады. Ол саг

аягыны гапының өңүне язылан өл эсгә басды. Бирден йүзүни чытып, хыңралып, увлап, дишини гайрап сөгүнип башлады. Онуң әхли диййәни эдеби диле гечирсең пайыш сөгүнч болярды.

Җалай саг аягыны гөтерип, лиңкилдейәрди, аягындакы гапаны айырҗак болярды.

Камера төрки җайың ичини гөркезйәр. Демир гапының ашагындан шпагат даңылыпдыр, шпагат бир әдим голайдакы пола урлан блокдан ёкарык гидйәр. Йүп диварың ёкаркы эрңегинден Җалайың дуран отагына гечйәр.

Җалай ачары товлады, гулп ачылды. Ол гапыны чалаҗа чекди, гапы ачылмады. Җалай гапыны батлы силкди. Гапы ачылды, бирсалымдан депесинден шакырдап цементли халта ийнди. Өзүне гөвни етйән Җалай зордан йыкылман сакланды. Үсти-башы цемент болды, гөзлери гараңкырады. Йыкылмаҗак болуп демир гапа келлесини диреди, шол дем хем җан берйән ялы силкинип башлады. Онуң ачык маңлайы токлы гапа дегипди…

Гапы Җалайы зыңды. Ол эсли салым өзүне гелип билмән ятды:

- Овуф, ынха саңа сада обалылар!

Хан аганың өкүзи бошапдыр, ол ачык кабина келлесини сокуп гүтүрдедип алма иййәрди.

Илкинҗи отагда мазалы авунып, сеңсе болан Җалай өрән хүшгәр херекет эдйәрди. Ол сейф хем токлудыр өйдүп, горкуп, гапдалда ятан таягы сейфиң ашагына сокуп сейфи сүйшүрип, аңырсына серетди, ашагына серетди. Ток ёкдугына ымыклы гөз етирди. Элбетде, ол сейфиң аңырсында диварда гурналан демир гапыны хем гөрди.

Җалай күлтем ачарларыны чыкарып, ачар сайлап уграды…

Хан усса гамгын гүррүңини тамамлаяр. Олар перишан болуп отырлар. Өвез Чозгун:

- Дайы, Президенте нәме дийип хат яздың?

- Тарыхы хакыкаты аныклап бериң дийип яздым…

Өвез Чозгун:

- Вей, дайы, йигриминҗи йылларда Гайып бабамың җанлы байлыгының хеммесини большевиклере гечирени хак. Йигрими

биринҗи йыл гума гөчүп гидени хак. Йигрими дөрдүнҗи йылда большевиклериң Гайып Гөвеҗиң үч оглуны атаны хак! Гайып Гөвеҗиң алтмышынҗы йыллара ченли гумдан-гума гөчүп, адыны чалшырып яшаны хак!

- Өвез җан, оны сен билйәң, мен билйән!.. Эмма ки эртир «Хан усса хазына тапып, онам хөкүметден букуп йөр» дийип, бири язып берди-дә! Шонда нәме эдерсиң!

Огулла:

- Дайым дагы гөзи горкан-да!.. Дайы сен хак эдипсиң!.. Ол гызыл тапылан хазына дәл! Ол гызыл Гайып Гөвечден галан мирас!.. Анха, шоны тассыклатмак герек!

Гиҗе. Датды паң, Байя, Падыман дагы тойдан гелйәр. Кейплери дийсең көк.

Падыман:

- Көпей оглы, түвелеме, говы той берди!

- Пах-пах чишликлери чишлик дагам дәл экен-ов!..

- Эртир похмеле-де гелиң дийәйдими?..

- Вей, харап эден келлесини дүзетмесе болмаз-а!..

Байя гүлйәр:

- Датды җан, Хан кантушың дүканына гошмак гойсаң эртир келләңи мен дүзләйин!..

Датды голуны далдалаяр.

Олар гиҗәни өрүзип, алагох гүлүшип гелйәр.

Гиҗе гаты гараңкы. Гайгысыз Гөвхер гызың узын сачларыны ойнап, пышырдап гошгы окап берйәр… Гошгы тамам боляр. Дымышлык. Ашык билен магшугың йүрек ургусы җахана яң саляр…

Җалай сейфи ачып, әхли шай-сеплери халта гапгарып басяр. Ол күлтем ачарларыны алып сейфиң аңырсындакы дивар сейфи ачмага башлаяр.

Хан усса:

- Еганим, егенчим, ягшы гүнүмем, яман гүнүмем сиз мениң, мен сизиң хоссарыңыз! Гележекде еке оглумың аркасында даг болуп дурҗак хем сизсиңиз. Гарры атам Гайып Гөвечден галан хупбатлы байлыгы хем несип болса Өвез, Җалай үчүмиз деңдерман бөлүшерис…

- Дең-дерман… -- Огулла хамана хакы гидип барян ялы гүрлейәр.

Өвез Чозгуның аялы:

- Дес-деңҗе болмаз! Нәме сиз мирасың тереке эдилишини гөрмедиңизми? Мирас җан башына бөлүнйәндир, җан башына!!!

Өвез Чозгун гахарлы гыгырды:

- Дым-айт!.. Дайы! Дайыҗан! Бизи сыланыңа Алла ялкасын! Бабамыз Гайып Гөвеҗиң байлыгы саңа, Гайып җана несип этсин! Мен ол байлыкдан екеҗе теңңе-де алып билмен!

- Нәме дийип алмарсың. Дайың берен задыны гаты аларыс! – Огулла айдяр.

Хан усса:

- Өвез еген, гарры атамдан галан ол байлык сениңки, Җалай егениңки, мениңки! Ол гызылы үч машгала болуп деңҗе бөлүшерис…

Өвез Чозгун гечмише середип:

- Эҗем пакыр дөрт яшында етим галяр. Дөрт яшында. Үстесине бир аяҗыгам майып. Бир аягы майып чага Чозгунларда хоссар чыкан болмаяр. Еди ят Гайып Гөвеч еке галан оглума хөвүр бор дийип эҗеми гызлык аляр. Оглум дийип оглундан кем гөрмән, эклəп саклаяр. Говы ере дурмуша чыкаряр. Тә өлинчә хак хоссарлык эдйәр. Мен бу затлары билибем бабамың мирасына ээ чыксам эҗем пакыр о дүнйәде от алаймазмы!

Җалай учайҗак боляр. Ол голтугындан япбашык чүйшәни чыкарып дик дуран еринде ичди.

- Багтың гетирди Җалай бай! Аңналак гапдырдым герек саңа дайыҗан! Хах-хах-ха!

Ол ачары дивардакы сейфиң гулпуна сокды, товлады. Гапыны чекди. Ачылмады. Бар гүйҗи билен чекди!

Ынха, саңа пыррылдак! Җалай пайыш сөгүнип ики аясы билен йүзүни тутуп увлап, пырланып башлады. Сейфиң ичинден ала буругсы болуп реңк пүркүлйәрди. Бирсалымдан онуң эндам-җаны реңке боялды. Җалай гөзүне дүшен реңк зерарлы дидесинден боюр-боюр яш акдырып, эляглыгы билен гөзүни арассалаярды. Арасында сейфе серетди. Сейфиң ичинден уллакан сумканы зордан гөтерип чыкарды. Сырмасыны сырып ол җынссыз гыгырды!

- Багтың чүвди көпей оглы! Багтың чүвди!

Бу махал Падыман, Датды паң, Байя дагы Хан уссаның өйүне голай гелипди. Байя:

- Ханҗан гелен ялы-ла?

- Хан егенлерине ятымлык гитди…

- Онда ховлусындакы сес нәме?

Олар Хан уссаның өйүне тарап уградылар.

Хакыкатда олар Җалайың сесини эшидипди. Җалай бир сумка гызылы зордан гөтерип машының янына гелди. Җалайың азыгыны ийип дуран өкүз ачык кабинаның янындан айрылды. Җалай сумканы кабина басды. Йыртылан пакеди, ийилен азык-овкадыны гөрүп, өкүзе гахарланды. Ол кабинадан монтировканы алып өкүзиң шахына гондурды. Кемсиз авунан өкүз дүшди Җалайың ызына. Җалай гачып кабина гирҗек болды, эмма ызындан өкүз етип гелйәрди, ол машының дашындан айланды, соңра өкүзе ал салҗак болуп меллеге гачды. Шол махал Падыман дагы дервезеден гирди. Гөрселер, ханха өкүз бир ят адамы ковалап йөр. Падыман кабина серетди. Гөрсе, бир сумка гызыл!

- Огры! Ярагланың!

Датды паң чаршага япышды, Падыман пил сапыны тапды, Байя кесевини алды.

-----------------------Олар букдаклап меллеге тарап уграды.

… Бу галмагалы Гайгысыз билен Гөвхер хем эшитди. Хоссарларындан горкан Гөвхер дараклыгына галып, Гайгысызың яңагындан чалаҗа өпүп өйүне юмлукды. Гайгысыз гох чыкян ере серетмек үчин дервезеден җыклады. Ханха меллекде бир адам өкүзден гачып йөр, ики-үч адам хем букдаклап баряр.

Гайгысыз оларың огрудыгына ынанды. Барып машының кабинасына серетди. Бир сумка гызылы гөрүп, гонҗуна гор гуюлды. Ылгап дервезәни ачды, соресаплык билен машына мүнди. Багтына машының ачарам еринде.

Ол машыны отлап газа мүнди.

Падыман ёлдашларына гыгырды:

- Огрулар көплүк! Машына!.. – диййип, ол ылгады. Падыман бат алып етишмедик үсти будкалы машының ызкы гапысындан гирди. Ёлдашларынам чекип алды.

- «Чүвен багтыны» ардурҗа алдыран Җалай от алды. Бар гүйҗи билен машының ызындан эңди. Өкүз хем галаймады. Патанаклап Җалайың ызындан етип гелйәр…

Җахан ягтылып барярды.

Гайгысыз огруларың будка мүненини билди.Ол ёкары тизлик билен барян «Алтай» машының тормозына мүнди. Кабинадакы сумка аяк гоюлян ере йыкылды. Дуйдансыз басылан тормоз өз этмели ишини этди. Падыман, Байя, Датды паң дагы сүсдүрилип, кимси будканың демир диварына, кимси машының үстүндәки демирлере урулды. Олар пайыш сөгүп, яңы еринден галан чагы Гайгысыз газа мүнди. Бат билен силкинип угран машындакы йигитлер серрелишип аркан йыкылдылар.

Гайгысыз бу усулыны ёлда бәш-алты гезек гайталады. Падыман дагының чишмедик ери топаз ялы болды, эндам-җанлары болса гана боялды…

Җалай өкүзден гачып бар гүйҗи билен ылгап баряр. Сәхер билен оба мечҗидине барян Дотдук кер ян көчеден улы көчә чыкды. Ол чыраның ягтысына өзүне тарап ылгап гелйән «яшыл адамыны» гөрди. Гайры планетадан гелйән адамларың яшыл боляндыгы барада Дотдук кер эшидипди, ынха индем ол гайры планеталыны гөзи билен гөрди. Дотдук гапдалдакы чем гелен

ховла күрсәп гирди. Багтына дервезе гулплы дәл экен. Эмма ол сәхер укусында ятан ала көпегиң бөврүнден басан борлы. Аягының ашагы габыр-губур болды. Ит Дотдук кери ярайдам өйдйән. Гөргүли ховлудан атылып чыкып, тасдан Хан уссаның патанаклап гелйән өкүзи билен чакнышыпды. Дотдук кер бадыны саклап, ызына өврүлип өкүзиң өңүне дүшүп яззыны берди.

Өңде башга планеталы яшыл адам, ызда чөзленен селлесини сүйрәп Дотдук кер, ондан соң өкүз, өкүзден соң болса ябшынып, үйрүп, болмаҗысы болуп көпек гелйәр…

Хер бир адамың тебигатында гахрыманчылыга ымтылыш бар! Эндам-җаны картошка ялы чишен, эндам-җаны ган-кок Падыман, Байя, Датды паң дагы барха хыручланяр.

Үсти демир будкалы «Алтай» машыны мычып баршына каналың бейик көпрүсине чыкды. Эденли Падыман бу махал будканың өңүндәки текҗеден ярпы гөвресини чыкарыпды. Гайгысыз яңадан тормоза мүнди. Батлы барян машын бирден сакланды. Падыман болса топуң окы ялы халха учуп баряр асмандан. Гайгысыз онуң «Мен йүзүп билемок» дийип чиркин гыгыран сесини эшитди. Машыны эл тормозында гоюп, көпрүниң гермевине барып ашак серетди. Хакыкатдан-да «огры» Падыман йүзүп билмейән экен. Ол җанховлуна чүмүп чыкяр, голларыны пагшылдадяр.

Деря болса месди, йүзүп билйән адама-да ховплуды.

Гайгысыз гермеве мүнүп деря башашак бөкди.

Датды паң хем будканың өң текҗесинден чыкып, кабина мүнди. Ол кабинадан будканың үстүне чыкып деря серетҗек болды. Шол бада хем ялңышаныны билди: элтормозы ишлемейән «Алтай» гөтинләп өрән бейик көпрүден эңңиде барярды. Датды паң алҗырап:

- Тормоза бас! Тормоза! – дийип гыгырды. Эмма тормоза басҗак адам Гарагум дерясында Падыманың еңсесинден пенҗе уруп кенара тарап йүзүп баряр. Бу махал Байя будканың өңүндәки текҗеден ярпы гөвресини чыкарыпды, эмма гарны улы боланы зерарлы не өңе чыкып билйәрди, не ыза.

«Алтай» машыны болса гөтинләп барха бат алярды.

Будканың үстүндәки Датды паң гыгырярды, гөркезме берйәрди, йыкылмажак болуп текиз будканың үстүнде япышмага ер агтарярды. Худайың гудраты билен машын секизлик ясап баршына өңден, ыздан гелйән сансыз машынлар билен какышман барха бат алярды. Байя варак:

- Датдым, өкүзчәңи Худай ёлы айт! – дийип жанагырлы гыгырды:

- Өкүзчәни үчүңде өлдүрис, көпей оглы! – дийип, Датды хем гыгырды.

Аңырдан автоинспектор тәзеже моторыны учурып диен ялы хадысаның болян ерине етип гелйәр. «Алтай» машынының тизлиги етжек дережесине етипди. Датды паң ганыны саркызып дүшнүксиз гыгырярды. Машынларда барян адамлар кабинадан келлелерини чыкарып бир затлар дийййәрдилер.

Автоинспектор гөтин барян машын билен гапдаллап, моторындан машина мүнди. Рола япышып-япышманам тормоза бат билен басды. Ярпы гөвреси текжеден чыкан Байя тормозың бадына патлап илки кабина, соңра капотың үстүне гачды. Капотда хем сакланып билмән машының өңүне патлап гачып, эйменч гыгырды. Будканың үстүнде саңңылдап сүңңүни саклап билмедик Датды паң илки кабинаның үстүне, соңра капотың, соңра чалам-чаш болуп ятан Байяның үстүне дүшди. Байя гыгырды:

- Йыкылмага башга ер тапмадыңмы?

Датды паң ганыны саркдырып гыгырды:

- Ёлдаш капитан огры тутдук!

Гачып-гачып, о көчеден бу көчә гечип халыс далжыган Жалай хол өңде ятан демир турбаны гөрди. Ол ок болуп гелшине сувулган ялы болуп демир турба сүмүлип гирди гитди.

Дотдук гара дерини сычрадып гачып баряр…

… Өңден гелйән «ГАЗ-69» машын сакланды. Хан усса кабинадан келлесини чыкарып:

- Дотдук, нәм болды? Нәмеден гачып гелйәң?

Дотдук ызына серпилип серетди, гаты утанды. Ызында не ала көпек бар, не дәли өкүз бар, не өңүнде яшыл адам бар!

Дотдук кере гара ичирмели болупды. Ол гепләп биленокды. Хан усса йылгырып өйүне тарап ваз ясады. Дотдук кер саг юмругыны гезәп ызындан гыгырды:

- Сениң жынлы хелейиңден гачып гелйән! Акмак! Сениң дәли хелейиң тутуш обаны дәлиредер энтек!

Мәреке бары үйшүпдир. Гайгысыз, Падыман, Датды паң, Байя автоинспекторың өңүнде болмажысы болярды:

- Ынха, огры! – дийип, йүзи-гөзи юмрук ялы, эндам-жанындан ган саркян үчлер Гайгысызы гөркезйәр. Гайгысыз болса:

- Ынха, огрулар! Хан уссаның өйүни урдулар – дийип олары гөркезйәр.

Хан усса төрки жайыны сынлаяр. Өй булам-бужар, айна дөвүклер чашып ятыр. Хан усса аялының гурсагына гулагыны гоюп, гошарындан тутуп гыгыряр:

- Шейда! Шейдажан! Ичиңде жаның бир бармы?

Хан усса ерде ятан омурманы, сумкасы билен пытрап ятан гызыллары, столуң үстүне чыкарылан дерманлары сынлаяр, «Шейда» дийип гыгыряр.

- Шейда, өйүмиз урлупдыр! Шейда!..

Эмма Шейдадан сес ёк. Ол көпден бәри дерман ичмейәрди, гошавучлап ичилен дерманлар оны гүң эдип ташлапдыр. Хан усса гыгыряр:

- Шейда! Шейда!

Шейда оянды, эмма гөзүни ачып билмән үзлем-саплам самраяр:

- Сен… атув! Кантуш… гайыбана… пака…

«Алтай» машыны оба етип гелйәр. Ролда автоинспектор. Гапдалда голы даңылан Гайгысыз. Падыман дагы болса будкада…

Хан уссаның ховлусының өңүнде арчының машыны дур. Обаның арчыны өйүни урдурып гүң болан Хан усса дикан середип:

- Нәме? Өйүми урдурдым? – дийип сораяр.

Шейда аглаяр. Хан кантуш азгырыляр:

- Ичиңден агла!

- Сен инди ол гелен векиле нәме диерсиң? Өйүми урдурдым дийҗекми?

- Дагы мен сакгалымы саллап ялан сөзләйинми?

Арчын гөзлерини петредип Хан усса гараяр:

- Ёк, дыммалы! Дыммалы! Хәзир мен хәкиме җаң эдейин. Милисийәни аяга галдырыс… Тутуш обаны аяга галдырыс… Огрының гитҗек ери ёк…

Шейда аглаяр. Хан усса оңа найынҗар гараяр. Арчын:

- Йөр, дессине хәкиме җаң эдели!

Арчын билен Хан усса ховлудан чыкяр. Аңырдан гелйән «Алтай» арчының янында тогтаяр. Автоинспектор:

- Баба Бердиевич, огры тутдук! – дийип, голы даңылгы Гайгысызы гөркезйәр.

Кабинадан чыкан Гайгысыз шадыян:

- Хан ага, өйүңизи уран огрыны тутдук…

«Алтайың» гөзенекли текҗесинден середип дуранлар хем «огры тутдук» дийип гыгыряр. Автоинспектор «Алтайың» будкасының ызкы гапысыны ачяр. Йүзи-гөзи юмрук ялы чиш, эндам-җаны гырмызы ган Падыман, Байры, Датды паң дагы бөкүп дүшйәрлер. Оларыңам эли даңылгы. Арчын:

- Ханы гызыллар?!

Арчын кабина середип ынҗаляр. Хан усса йүзи-гөзи чиш достларыны гөрүп гүлйәр.

- Пах-пах, сурата дүшмек герек! – Автоинспектора середйәр – Бабаҗан, булардан огры болмаз! Булар мениң достларым!

Аңырдан Дотдук йүзүни ак там эдип гелйәр:

- Сениң огрың хол ерде я ере гирди я шол турба! – дийип, ёлуң якасында ятан турба элини узадяр. Хан турбаның янында дуран өкүзини гөрйәр. Хан өкүзине тарап йөнелйәр. Арчын-да, дуранлар-да Ханың ызына дүшйәр.

Өкүзиң ганы сырыган шахыны, келлесини сыпалаян Хан:

- Өкүзим, огры тутдуңмы? Берекелла! – дийип, эглип турба середйәр. Голуны узадып «яшыл адамыны» чекип аляр. Огрының

эндам-җанына пүркүлен яшыл реңк гурапдыр. Огры робот ялы йөрәп биленок.

- Ынха, муңа түйкесме огры диерлер!

Хан усса Җалай егенини танап хайран галяр:

- Җалай еген, сенми би? – дийип сораяр.

Җалай ики эли билен йүзүни тутуп, башыны яйкап награ дартяр.

- Егениң адына ыснат гетирендир… Егениң сениң өйүңи урды…

- Нәме дийип?

- Бабамдан галан байлыгымдан хакымы алҗак болдум-да…

- Мениң өзүм берҗек болуп йөрүн-ә, еген!

Шейда «Алтайың» кабинасына середйәр, йүзи ягтылып гидйәр. Төверегине гараяр, гөрсе адамлар өкүзиң яныны баряр. Ол эмай билен кабинаны ачып, гөк сумка гызылы гөтерип, егшерип өйүне юмлукяр. Бирсалымдан бейлеки гөк сумканы гөтерип дервезә йөнелйәр. Шейда адамларың янында сакланан машындан чыкан Гадыры гөрйәр.

Гадыр арчын, автоинспектор, Хан усса, Дотдук дагы билен саламлашяр. Ол Падыманың йүзүне җиңкерип гараяр, гүлүп башлаяр:

- Падыман, пахахай, танар ялы болмансың-ла? Эйгиликми?

Падыман өйкелейәр, өзүнден гүррүңи дашлашдырмак исләп:

- Ханха, Датды ханам танар ялы болан дәлдир…

Адамлар гүлүшйәр. Аңырдан егшерип гелйән Шейда гыгыряр:

- Гыйв, Гадырҗан! Алавери аманадыңы! Сениң ялан гызылың дийип өйүмизи урдурдык!

Хан уссаның йүзи үйтгейәр:

- Кейваны!..

Шейда оңа үм билен дүшүндирйәр, эмма Ханың гара чыны:

- Шейда ол гызыл Гадырың гызылы дәл!

- Хернә шүй гызылам, менем, сенем ерлер ювутсын-да!..

Бу махал Сандыкгачы обасына дел «Мерседес» гирип гелйәр. Машының ичинде үч саны яш йигит шады-хоррам…

… Гайгысызың гөзи Гөвхериң гөзи билен душушяр. Гөвхер аял-гызлар билен дур.

Автоинспектор, арчын гөк сумканың гызылыны сынлап, дишләп гөрүп, вахахайлашып гүлүшйәр.

Арчын:

- Усса, болса-да обамыза томаша-ха гөркездиң!

Шейда:

- Томашаның улусыны энтек гөрер Хан усса!

Арчын:

- Шейда гелнеже, той тутмак герек! Онда-да гоша той!

Хан усса лах-лах гүлйәр:

- Энтек Шейданың Худай ёлы айдан малларыны бермек үчинем бир ай герек.

- Илки тойдан башлалың! – дийип, арчын гапдалда сакланан машина үмлейәр.

- Вай, балам Гайыпжан! – дийип, Шейда «Мерседесден» йылгырып дүшен Гайыба тарап ылгаяр…

Гайып билен Шейда гужаклашяр. Хеммәниң йүзүнде шатлык…

Обаның Медениет көшки беземен, шадыян адамдан хырын-дыкын. Президиумда хәким, арчын, Хан усса, Шейда, Гайып, огрыны тутанлар – Гайгысыз, Байя, Падыман, Датды дагы отыр. Президентиң векили трибунада чыкыш эдйәр.

Сахнаның өңүнде йөрите айна гапырҗакда Хан уссаның хазынасы гойлупдыр.

Президентиң векили нутук сөзлейәр:

- Эзиз адамлар! Сизиң обадашыңыз Хан уссаның гарры атасы Гайып Гөвеч мүң докуз йүз йигриминҗи йылда большевиклере бәш мүң секиз йүз доварыны, үч йүз элли сыгрыны, ики йүз говрак гылялыны, йүз элли дүесини мейлетин берйәр. шол йылың гүйзүнде ол Ербендиң аңырсындакы Каклы гуя гөчйәр. Бир мүң докуз йүз йигрими дөрдүнҗи йылда ОГПУ-ның векиллери Каклы гуя барып Гайып Гөвеҗиң огулларыны гыссап уграярлар. Векиллер Гайып Гөвечде көп мукдарда гызылың бардыгыны билипдирлер. Гайып Гөвеч шол махал көрпе оглы билен Дашогуза аргыша, бугдай гетирмәге гиден экенлер. Гайып Гөвеҗиң огуллары гызылларының ниреде букуландыгыны айтман, мертлерче дымыпдырлар. Нетиказа векиллер Гайып Гөвеҗиң үч оглуны –

Непес Гөвеч оглуны, Халы Гөвеч оглуны, Арслан Гөвеч оглуны ит атан ялы атып гайдярлар…

Гайгысызың гөзлери залда отуран Гөвхер гызың гөзлери билен душяр.

Гөзлер, ала гөзлер, ашык гөзлер, ышк билен ловурдап дуран гөзлер…

Зал перишан болуп гама батып отыр…

Президентиң векили:

- Пажыгалы бакналык йыллары тарыха гитди! Хан ага, Шейда гелнеҗе, сиз бу гүн Гарашсыз, беркарар Түркменистаның раятлары! Эзиз Сердарымыз Бейик Сапармырат Түркменбашы Хан Мердан оглы Гайыбовы «Ватана болан сөйгүси үчин» диен медал билен сылаглаяр!

Зал өр туруп, эл чарпяр. Президентиң векили Хан уссаның дөшүне медал дакяр. Автобус сүрүҗи бу махал видеокамера билен олары сурата дүшүрйәр…

Президентиң векили:

- Хан ага, ынха бу-да сизиң ата-бабаңыздан галан мирас байлыгың – улы хазынаның кепилнамасы! Байлыгыңызы юрдуң, дүнйәниң ислендик банкында сакламага кепилнама!

Бүтин миллет өр туруп эл чарпышяр. Дабаралы саз. Хан уссаның, Шейда еңңәниң гөзлеринде бегенч яшы…

Президентиң векили:

- Гадырдан адамлар! Түркмен халкы бәш мүң йыллык тарыхында мыдама улы-улы дөвлетлер гуруп, бай яшамагы башарыпдыр. Бай болуң, бег болуң, аҗайып Диярда, мукаддес Ватанда Бейик Түркменбашының саясында дөвран сүрүп яшаң!

Зал өр туруп эл чарпяр. Дабаралы саз. Гөвхер, дүрли яшдакы гызлар Президиумда отуранлара гуҗак-гуҗак гүл десселерини говшуряpлар…

Т А М А М.